

גליון קנין תורה

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

יו"ל ע"י חבורת קנין תורה

נציב חודש כסלו

הנגיד הנכבד והמפואר

מו"ה יוסף ארי' בריננער הי"ו

לעיי"נ וקינו מו"ה יצחק ב"ר דוד הלוי ע"ה

חבורת
קנין תורה
ד'באבוב

בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
אין התורה נקנית אלא בחבורה (בריכות סג)

שינון לחזרה

חולין גליון כ"א

פ' ויצא - וישלח
תשפ"ה

שינון לחזרה

עמוד א'
שאלות ותשובות
עמוד י"ד

תמצית שקלא וטריא עם ביאורים והערות
מס' חולין דף קד. עד דף קח:

והנה נחלקו תנאי במס' נדרים, בענין הנודר מן הירק; לתנא קמא, מותר בדלועין. ולרבי עקיבא, אסור בדלועין. אמרו לו חכמים לרבי עקיבא, הלא אומר אדם לשלוחו 'קח לי ירק' והוא אומר 'לא מצאתי אלא דלועין' ואינו לוקחן מיד כשמוצאן, אלמא לא קרו ליה אינשי 'ירק'. דאם היה בכלל ירק, למה צריך השליח לימלך בשולחו, הא לא אמר לו להביא רק סתם ירק ומהיכי תיתי שלא יהא דלועין בכלל. אמר להן רבי עקיבא, אין הכי נמי, ומשם אני מביא ראייה שהוא מין ירק. שאילו לא מצא אלא קטנית לא היה משיב לשולחו 'לא מצאתי אלא קטנית', אלא אומר 'לא מצאתי ירק'. ורק בדלועין הוא אומר 'לא מצאתי ירק אחר אלא דלועין', ויש ללמוד מזה שהדלועין נקראים ירק.

הרי מבואר דשיטת רבי עקיבא הוא שאף דבר שאינו נשמע מן הסתם – לא בתוך הכלל ולא מוצא מן הכלל, חשיב לענין נדרים מאותו המין. וכמו כן האומר לשלוחו קנה לנו בשר מן השוק – אף שאינו נשמע לו מן הסתם בשר עוף, אבל השליח נמלך בבעל הבית ושואל לו האם אני לוקח בשר עוף, הרי עוף מין בשר לדידיה. ואם כן אויל סיפא דמשנתנו דהנודר מן הבשר אסור בבשר עוף כרבי עקיבא. וקשה דרישא היינו רבנן ודלא כרבי עקיבא, וסיפא כרבי עקיבא ולא כרבנן. תירצו בשני דרכים:

(א) רב יוסף אמר, תנא דמשנה רבי היא, ונסיב לה אליבא דתנאי. בנדרים סבר לה כרבי עקיבא, דאף על גב דצריך השליח לימלך בשולחו, נקרא מינו. ולכן הנודר מן הבשר אסור בבשר עוף. ואילו באיסור בשר בחלב סבר לה כרבנן, שבשר עוף אסור מדאורייתא, ודלא כרבי עקיבא.

פרק שמיני – כל הבשר

דף ק"ד ע"א

איסור בשר בחלב

ברישא דמשנתנו תנן, כל הבשר אסור לבשל בחלב, חוץ מבשר דגים וחגבים.

בסיפא תנן, הנודר מן הבשר, כיון שכל הנודר אין דעתו אלא אחר לשון בני אדם שהוא קורא שם הדבר כך, מותר בבשר דגים וחגבים. שכל מין בשר אדם קוראו בשר, חוץ מאלו.

ודייקו בגמ', דברישא תני דכל הבשר אסור לבשל בחלב ולא מיעט אלא בשר דגים וחגבים, ומשמע דבשר עוף אסור – וקסברי דהיינו מדאורייתא. והיינו דלא כשיטת רבי עקיבא דאמר לקמן (דף ק"ג.), דבשר היה ועוף בחלב אינו אסור מן התורה.

ואילו בסיפא אמרינן, הנודר מן הבשר מותר בבשר דגים וחגבים, לפי שאין קוראו בשר. משמע דבבשר עוף אסור, דבנדרים חולכין אחר לשון בני אדם, ודרך בני אדם לקרותו בשר.

⁶ ואף על גב דאמר רחמנא 'לא תשגל גזי', הוא הדין לחיה ועוף, ונחלקו זה לקמן (דף ק"ג.) אם הוא אסור מדאורייתא או מדרבנן, ויתבאר בגמ' להלן מהו שיטת משנתנו זוה.

⁷ לישנא דקרא נקט דכתיב 'לא תשגל' גדי בחלב אמו, ואסור לשגל ואסור לאכול קאמר; רשב"א.

משום דלא שכיח כאן חלה מדאורייתא, ולא שייך כלל לגזור משום זה.

מה שאין כן הכא, לעולם אפשר דאיסור בשר עוף בחלב אינו אסור אלא מדרבנן, ואף על פי כן גזרינן על העלאתו, ואף על גב דלא איבעי לן למיגזר העלאתו אטו אכילתו, יש לגזור העלאת עוף עם גבינה אטו העלאת ואכילת בשר בחמה עם גבינה שאסור מדאורייתא.

הקשה **רב ששת**, ועל מה שרצה רב יוסף להוכיח מהא גזרינן ממשנתנו בבשר עוף בחלב דעל כרחק דאורייתא הוא, הרי אפילו אם תמצא לומר דבשר עוף בחלב דאורייתא הוא, עדיין הוה לה גזירה לגזירה, דהא סוף סוף צונן וצונן הוא, ואפילו אכיל להו כי הדדי ליכא איסור דאורייתא, דרך דרך בישול אסרה תורה.

תירץ **אביי**, דבאמת הוה גזירה אטו דאורייתא ממש, דהרי יש לחשוש שמא יעלה בשר וגבינה באילפס רותח. והקשו עוד דסוף סוף כלי שני הוא, וכלי שני אינו מבשל ואינו אסור מדאורייתא. אלא אמר אביי דהגזירה הוה שמא יעלה בשר בחמה עם הגבינה בתוך אילפס ראשון רותח דהוה ליה בישול, ואסור מדאורייתא.

העלאת עוף עם גבינה על השלחן

תנן במשנתנו, **לבית שמאי**, העוף עולה עם הגבינה על השולחן ואינו נאכל עם הגבינה. ו**לבית הלל**, לא עולה על שלחן עם הגבינה, וגם לא נאכל עמו.

אמר **רבי יוסי**, זו מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל.

הא דאסרו להעלותו על השלחן, היינו בשולחן שאוכל עליו. שכן בשלחן זו ממשמשים בידים בזמן הסעודה, והיישנין שמא יבא להניחם אחד על השני. אבל בשולחן שסודר עליו את התבשיל, נותן זה בצד זה – כשאינם נוגעים זה בזה – ואינו חושש.

הקשו בגמ', **רבי יוסי היינו תנא קמא**, דהרי גם לתנא קמא הוא מקולי בית שמאי וחומרי בית הלל. ואין לומר דנחלקו לענין אכילה, דלתנא קמא לא נחלקו בית שמאי ובית הלל רק לענין העלאתו, ואילו לענין אכילה כולי עלמא מודו שהוא אסור, ולרבי

¹ והיינו כתנא דמשנה דלעיל, דכל הנשר אסור להעלות עם הגבינה על השלחן. והכי קאמר, דבר זה מחלוקת בית שמאי ובית הלל הוא. ולא הוה קמא ואח"כ מחלוקת, דבית שמאי במקום בית הלל אינו משנה; תוספות ד"ה רבי יוסי.

(ב) **רב אשי** אמר, כל המשנה רבי עקיבא היא, והכי קאמר, כל הבשר אסור לבשל בחלב; מהן מדברי תורה – בשר בחמה, ומהן מדברי סופרים – בשר חיה ועוף, חוץ מבשר דגים וחגבים שאינם אסורים לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים.

איסור העלאת עוף השלחן

תנן במשנתנו, דאסור להעלות כל מיני בשר עם הגבינה על השלחן, אף על גב דמותר לאכול בשר אחר גבינה, משום חשש שמא יבא לאכול מהם יחד ויעלה אותם יחד באילפס רותח באופן שבולעים אחד מן השני. חוץ מבשר דגים וחגבים.

אמר **רב יוסף**, מדאסר בשר עוף בהעלאתו על השלחן משום גזירת אכילה, שמע מינה דאיסור אכילתה דאורייתא הוא, ודלא כתירוצו של רב אשי. דאם אינו אסור אלא מדרבנן, כיון דאכילת בשר עוף חלב אינו אלא גזירה מדרבנן אטו בשר בחמה, וכי גזרינן גזירה על העלאתו אטו אכילה שהיא גופה אינה אלא גזירה.

דף ק"ד ע"ב

רצה רב יוסף להוכיח דלא גזרינן גזירה לגזירה באופן זה, מדרבנן במס' חלה, חלת חוצה לארץ שאינה אסורה לזרים אלא מדרבנן, נאכלת לכהן עם הזר על השלחן, ולא גזרינן שמא יטול הזר ממנו ויאכלנו, כיון דאכילה גופה לא נאסר אלא משום גזירת אכילת חלת ארץ ישראל. וניתנת חלה זו לכל כהן שירצה, ואפילו לעם הארץ שאין משמרה במהרה. אלמא דבדרבנן לא גזרינן העלאתו אטו אכילה. והכא נמי, אי בשר עוף לא היה אסור בחלב רק מדרבנן, לא הוה אסרינן בה העלאתו אטו אכילה.

דחה **אביי** דאין להביא ראיה מזה, דבשלמא אם אשמעינן בחלת חוצה לארץ שהביאה לארץ שלא גזרו בה העלאתו אטו אכילה, שפיר יש להוכיח דלא גזרינן כהאי גוונא גזירה לגזירה. דאף על גב דיש כאן חלה דאורייתא, ושייך לגזור שאם יעלו חלת חוץ לארץ יבואו להעלות גם חלת הארץ ויאכלנו זר, ומכל מקום לא גזרינן לה. אבל כיון דלא אשמעינן כן אלא בחלת חוצה לארץ הנמצא בחוץ לארץ, יש לדחות שהמעם למה לא גזרו כן הוא

² בכמה מקומות אמרינן 'היא גופה גזירה, ואין ניקוס ונגזר גזירה לגזירה', והכא רוצין להביא ראיה לענין גזירה דהעלאתו אטו אכילה; תוספות ד"ה ומנא תימרא.

³ אצל חלת הארץ 'תרומה' קרייה רחמנא, ואסורה לזרים מן התורה מדכתיב 'וכל זר לא יאכל קדש'.

⁴ מה שאין כן בחלת הארץ דכתיב 'למנוח מנת לכהנים למזיוקים בתורת ה', מחזיקים יש להם מנת, ולא שאין מחזיקין.

דף ק"ה ע"א

שנינו בברייתא בענין אכילת גבינה ואחר כך בשר, בית שמאי אומרים מקנה פיו, ובית הלל אומרים מדיח פיו. ומבאר הגמ' מחלוקותם:

אין לפרש דלביית שמאי מקנה פיו ואין צריך הדחה, דסבירא להו שהקינוח יפה מן ההדחה. ואילו לבית הלל צריך הדחה ולא סגי ליה בקינוח, וכיון שמדיח במים והוא עיקר, שוב אין צריך קינוח. דהא אמר רבי זירא, אין קינוח פה ולאכשיר לאכול בשר אחר גבינה אלא על ידי אכילת פת. ולפי זה היינו בבית שמאי, דסבירא להו דצריך קינוח. דאילו לבית הלל אינו צריך קינוח, ולא מהני קינוח, אלא הדחה.

ואין לומר דלביית שמאי צריך קינוח ואין צריך הדחה, ולבית הלל צריך קינוח וגם הדחה. דאם כן הוי ליה מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל, ולמה לא נשנה במס' עדיות בין כל קולי בית שמאי וחומרי בית הלל שנמנו שם.

אלא מסיק הגמ', דבית שמאי אומרים מקנה והוא הדין למדיח – דבעינן שניהם. וגם בית הלל אמרו מדיח והוא הדין למקנה – דצריך שניהם. ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי.

• הא דאמר רבי זירא אין קינוח הפה אלא בפת, היינו רק; (א) פת של חיטין ולא פת שעורים, מפני ששעורים מתפרר בתוך הפה ואינו נקשר יחד כשלועסו, ואינו מקנה. (ב) הפת צריך להיות קר, אבל פת חם נעשה רך ונדבק בחיך. (ג) הפת צריך להיות רך ולא קשה. דכשהוא קשה יותר מודאי, מתפרר בתוך הפה כשל שעורים.

לחלכה, בכל מילי הוי קינוח, חוץ מג' אלו: (א) קמה, (ב) תמרים, (ג) ירקות – שאלו הם רכין ביותר ואינם מקנחים.

שהייה בין אכילת בשר ואכילת גבינה

מתחלה אמרו שרב אסי שאל מרבי יוחנן, כמה זמן יששה בין אכילת בשר לגבינה. אמר לו רבי יוחנן, שאין צריך להמתין כלום. אמנם הקשו על זה, דהא אמר רב חסדא, מי שאכל בשר אסור

יוסי גם אכילת בשר עוף בחלב תלוי במחלוקת בית שמאי ובית הלל, ולבית שמאי מותר אף לאכול בשר עוף בחלב. דהא תנן במס' עדיות, רבי יוסי אומר ששה' דברים הן מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל, וזו אחת מהן; לבית שמאי עוף עולה עם הגבינה על השולחן ואינו נאכל עם הגבינה, ולבית הלל לא עולה ולא נאכל. הרי מבואר דגם לרבי יוסי לא נחלקו אלא לענין העלאה ולא לענין אכילה.

תירצו דהא קמשמע לן, דתנא קמא היינו רבי יוסי, והתנא שבה ולא הזכיר שמו בתחילה, וחזר והזכיר שמו. דאמרו חכמים שכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם, דכתיב ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי.

קינוח והדחה בין גבינה ובשר

החכם 'אגרא' חמיו של רבי אבא שנה ברייתא, דעוף וגבינה נאכלין דרך הפקר, שאינו צריך לזהר בהן. כך קיבלה סדורה מרבו, והוא פירשה מסבירא שלו ש'דרך הפקר' פירושו שנאכל בלא נטילת ידים ובלא קינוח הפה ביניהם. שאם אכל זה וביקש לאכול זה, אין צריך ליטול ידיו ולקנח פיו בינתיים. ואבל אם בא לאכול בשר בחמה האסור מדאורייתא אחר גבינה בעי קינוח, שלא יהא נדבק כלום מן הראשון בחניכיו.

רב יצחק בריה דרב משרשיא נזדמן לביתו של רב אשי, הביאו לו גבינה, ואכלו. אחר כך הביאו לו בשר, ואכלו בלא נטילת ידים. הקשו לו דהא אמרו שרק עוף וגבינה נאכל בלא נטילת ידים, הרי מבואר דבין בשר וגבינה צריך נטילת ידים. אמר להם, הא דצריך נטילת ידים היינו בלילה, אבל ביום כשרואין שהידים ריקניות ואין דבוק בהם כלום, אין צריך נטילת ידים.

¹ יש אחרות הרבה, אבל צאלו ששה לא היו מודים לו חזיריו שיהיו צית שמאי מקילין וצית הלל מחמירין.

² אף דצביריתא נקט עוף וגבינה משמע דאיידי כשאוכל גבינה אחר בשר דחמיר יותר, ואילו רב יצחק אכל תחלה גבינה ואחר כך בשר, מכל מקום פריך מצביריתא. דהתם משמע שעוף וגבינה נאכלין צלי נטילת ידים וצלא קינוח הפה, אבל שאר בשר צעי נטילה וקינוח הפה. והיכי דמי, אי בשר תחלה אפילו צננילה וקינוח לא סגי עד סעודה אחריתא, כדאמר בסמוך. אלא לאו דאיידי כשאכל גבינה תחלה. והא דנקט הכא בשר וגבינה לא דק בסדר, אלא הכוונה דגבינה ובשר לא, ואגב דמוכיר צביריתא עוף תחלה נקט נמי הכא בשר תחלה, וצביריתא נקט עוף תחלה דאפילו עוף תחלה נאכל בצפיקורן; תוספות (ד"ה עוף וגבינה) צדק א'. עיי"ש עוד לפי רצונו תם דלענין נטילה אין חילוק איזהו קודם.

³ ע"פ המבואר לקמן, דכשאוכל בשר ואס"כ גבינה צריך להמתין עד סעודה אחרת [ע"י צהורה דלעיל] ולא מהני קינוח, צריך לומר דמחלו' זו אידי רק כשאוכל גבינה תחלה ואס"כ בשר.

⁴ והא דקאמר רבי זירא, דצריך קינוח על ידי פת, היינו צין למר וצין למר.

לאכול אחריו גבינה [משום דבשר מוציא שומן והוא נדבק בפה ומאריך בטעמו], אבל מי שאכל גבינה מותר לו לאכול אחריו בשר.

ומסיק הגמ' דצריך לומר, דאכן שאלת רב אסי היה כמה צריך לשהות לאחר אכילת גבינה כשרוצה לאכול בשר. ועל זה אמר לו רבי יוחנן, שאין צריך להמתין כלום.

• **רב אחא בר יוסף** שאל מרב **חסדא**, מה הדין בבשר הנשאר שבין השינים, האם חשיב בשר שלא לאכול גבינה עמו עד שיטלנו. קרא לו הפסוק **בשר עורנו בין שיניהם** אלמא מיקרי בשר.

חלל לגבי חמרא

מר עוקבא אמר, לדבר זה אני גרוע מאבי כחומין בן יין. דאילו אבי כשהיה אוכל בשר, לא אכל גבינה עד למחר בעת הזאת – דהיינו מעת לעת. ואילו אני, רק באותו סעודה איני אוכל חלב, אבל בסעודה אחרת אני אוכל חלב.

שמואל אמר, לדבר זה אני גרוע מאבי כחומין בן יין. דאבי היה הולך שני פעמים ביום ורואה קרקעותיו מה הן צריכות. ואילו אני הולך רק פעם אחד ביום. ודברי שמואל הם לטעמו, שהיה אומר מי שבדק נכסיו בכל יום, מוצא סלע, מפני שמתקנם בכל הצריך.

אביי היה הולך ובדק נכסיו בכל יום. יום אחד ראה אריסו שהיה גונב משאוי של עצים. שאל לו אביי להארים, להיכן הוא מוליך עצים אלו. אמר לו הארים, לביתו של מר. אמר לו אביי, כבר קדמוך רבנן – שאמרו שיהא אדם רואה נכסיו בכל יום ויראה מה יעשה.

רב אסי היה הולך ובדק נכסיו בכל יום. כשלא ראה שיהא לו איזה ריוח מכך, שאל היכן כל הסלעים אלו שאמר שמואל. יום אחד עבר וראה שהמים יוצאין חוץ לגדותיהן דרך פתח שבשפת האמה, ובאין לשטוף פירותיו. נטל בגדו וכרכו סביב שפת האמה, והרים קול וצווח, ובאו אנשים ועזרוהו לסתום המים כראוי. אמר רב אסי, מציאתי כל אלו הסלעים שהבטיח שמואל למי שבדק נכסיו.

נמילת ידיים ראשונים, אמצעיים, ואחרונים

אמר **רב אידי בר אבין** בשם **רב יצחק בר אשיי**, מים ראשונים שנוטלים לפני אכילת לחם הוא מצוה. ומים אחרונים הוא חובה [עדיף ממצוה].

בברייתא שנינו, מים ראשונים ואחרונים הם חובה, ואמצעיים ושנוטלין בין תבשיל לתבשיל בעלמא הוא רשות, ומשום דנקט אמצעיים בהדיהו דהוא רשות, קרי לראשונים שהוא מצוה 'חובה', שאף על פי שאינן אלא מצוה חשובות הן לגבי רשות לקרותם חובה.

עוד שנינו בברייתא, מים ראשונים, נוטלין בין בכלי שתהיהם לקבלם, בין על גבי קרקע. מים אחרונים אין נוטלין אלא בכלי, ויש שאמרוהו בלשון הזה דמים אחרונים אין נוטלין על גבי קרקע. ונפקא מינה בין שני הלשונות הוא כשנותן שפאי עצים וקסמין תחתיהן. דלוישנא דאמרי אין נוטלין אלא בכלי, חכא לאו כלי הוא. אבל לוישנא דאמרי שאין נוטלין על גבי קרקע, שפיר דמי כיון דלא הוי על הקרקע.

דיני נמילה בחמין

שנינו בברייתא, מים ראשונים, נוטלין בין בחמין בין בצונן. מים אחרונים אין נוטלין אלא בצונן, אבל לא בחמין מפני שהמין מרכיבין את הידים, ואין מעבירין את הזוהמא אלא מבליעין בהן את זוהם התבשיל.

דף ק"ה ע"ב

לוישנא קמא אמר **רב יצחק בר יוסף** בשם **רבי ינאי**, לא שנו שמים ראשונים נוטלין בחמין, אלא בחמין שאין היד סולדת בהן. אבל אם היד סולדת בהן אין נוטלים בהם, שהרי בטלו ונשתנו מתורת מים.

לוישנא בתרא אמרו על הסיפא, דהא דמים אחרונים אין נוטלין בחמין, היינו רק כשהיד סולדת בהן, אבל אין היד סולדת בהן נוטלין. מכלל דבמים ראשונים אף על פי שהיד סולדת בהן, מותר (דהא בהגך דאמר לאחרונים שרי לראשונים).

• הא דאמרו שמים אמצעיים רשות, אמר **רב נחמן** לא שנו אלא בין תבשיל לתבשיל, אבל בין תבשיל לגבינה, הוה חובה.

• אמר **רב יהודה בריה דרבי חייא**, הטעם למה מים אחרונים חובה, הוא משום ד'מלח סדומית' מסמא את העינים, וכיון דאמרו חכמים על כל אכילתך אכול מלח, צריך לחשש שמא יגע במלח סדומית ושוב יתן ידו על עינו ומסמא להו, ולפיכך צריך לנטול. אמר **אביי**, שמלח סדומית אינה מצויה אלא פירור אחד בתוך כור של מלח.

קנין תורה

דאומרים אנשים, אחר העני - זה שלא היה לו אלא מים לשתות - הולך עניות.

(ח) מתחלה אמר דזה שאין מוציאין שום או כרישין מאגודה שאוגדין מוכרי ירק לאוכלו, הוא משום דנראה כרעבתנות שאין יכול להמתין עד שיתירנו. אחר כך אמר לו רבה הטעם, משום דקשה לכשפים, שהרואה אותו יכול לעשות לו כשפים, והנשמר ממנו אין כשפים נוחין לחול עליו.

רב חסדא ורבה בר רב הונא ישבו בספינה, אמרה להם מטרוניתא נכרית, הושיבוני עמכם בספינה, אבל לא שמעו לה ולא הושיבוה אצלם. אמרה לחש של מכשפות וזה גרם שהספינה נאסרה ולא וזה ממקומה. אף הם אמרו איזה לחש של כשפים כדי להציל עצמון מן המכשול, והתירו להספינה. אמרה המטרוניתא, מה אני יכול לעשות לכם, שאין מכשפות שולטת בכם שאתם נשמרין מכל דבר הקשה לה; (א) אין אתם מקנחין עצמכם בחרם בבית הכסא, (ב) אין אתם הורגין כינה במלבושכם, (ג) ואינכם נוטלין שום מן האגודה של ירקות.

(ו) מתחלה אמר, דהא שאין אוכלין ירק שנפל על השלחן, הוא משום דנמאסת. אחר כך אמר לו רבה הטעם, משום דקשה לריח הפה.

(ז) מתחלה אמר דהא דאין יושבין תחת צינור המקלח מים מן הגג, הוא משום שמא ירדו מים מאוסין המקלחים מתשמיש המשתמשים על הגג, והן באין לצינור. אחר כך אמר לו רבה הטעם, משום דשכיח שם מזיקין.

נושאי משאות נשאו פעם חבית של יין, ורצו להנפש ולהניחה. הניחו את החבית תחת הצנור, ופקעה ושברה המזיק. באו לפני **מר בר רב אשי**, הוציא שופר ושמתיה להמזיק. בא המזיק לפניו, שאלו מר רב אשי למה שברת החבית. אמר לו המזיק, הרי הם הושיבו החבית באוני, שהייתי ישן שם. אמר לו מר בר רב אשי, מה אתה מחפש במקום דשכיח רבים, ואתה הוא ששנית ולך שלם להם. אמר לו המזיק, תקבע לי זמן שאפרע להם. קבע לו מר בר רב אשי זמן, וכאשר הגיע הזמן התעכב המזיק מלשלם. כאשר בא המזיק לבסוף, שאל לו מר בר רב אשי למה לא בא בזמנו. אמר לו המזיק, כל דבר הצרור או חתום או מודוד או ספור,

רב אחא בריה דרבא שאל **מרב אשי**, מה הדין במי שמדד מלח, האם צריך ליטול ידיו או לא. אמר לו רב אשי, דכל שכן שהוא צריך ליטול ידיו.

מעמי מנהגי סעודה

כמה דברים שמתחלה סבר אביי שיש בה מעם אחד, ואחר כך אמר לו רבו - רבה, מעם אחר לכך:

(א) מתחלה אמר דהא דאין נוטלין מים אחרונים על הקרקע, הוא משום שריחן מסריח ונראות מאוסות. אמנם אחר כך אמר לו רבה הטעם משום דשורה רוח רעה עליהם.

(ב) מתחלה אמר דהא כשאדם שותה אין לוקחין כלום מלפניו, הוא משום שמא יכעוס השותה שחפץ באותו דבר הניטל מלפניו, וכאשר יכעוס יסתכן ויחנק בסעודה. אחר כך אמר לו רבה הטעם משום דקשה לרוח 'צרדא' ורה שמת. והיינו רק; (א) כאשר נוטל ואינו מחזירו. (ב) כשמוציאו חוץ לארבע אמות של שולחן. (ג) דבר הצריך לסעודה. מר בר רב אשי היה מקפיד שלא ליטול אפילו מכתשת ומדוכה של תבלין דהוה נמי דבר הצריך לסעודה.

(ג) מתחלה אמר דזה שמכבדין פירווי אוכלין מן הבית, הוא כדי לנקר הבית נקיון. אחר כך אמר לו רבה הטעם, משום דקשה לעניות.

היה אדם אחד ששר הממונה על העניות היה רודף ללובדו ולהביאו לידי עניות, ולא היה יכול, משום דהיה זהיר בפירווי הפת. יום אחד היה אוכל לחם על עשבים שבאפר, אמר הממונה עכשיו ודאי יפול לידי, שלא יוכל ללקט הפירווי מבין העשבים, ויהו למדרס רגלים ואלכדנו בכך. אמנם לאחר האכילה הביא האדם מרא ועקר לכל אלו העשבים וזרקן לנהר. שמע אותו האיש להחזיר שר של עניות שאומר זווי שהוציאני זה ממקום מנוחתי.

(ד) מתחלה אמר דזה שאין שותין 'אופיא' - קצף שעל המשקה הוא משום שהוא דבר מאוס. אחר כך אמר לו רבה הטעם, דשתייתה קשה הוא לרירין הבאין מן החוטם. ואם מנפחה, קשה לראש. אם דוחה אתה בידו לצדדין, קשה לעניות. ותקנתו שישקענו בתוך המשקה עד שיכלה מאליו.

אם שתה קצף של יין, רפואתו שישתה שכר. אם שתה קצף של שכר, ישתה מים. ואם שתה קצף של מים, אין לו תקנה. והיינו

י"רש"י צפי' הראשון. והביא פי' אחר שהם אמרו שם, אמנם כתב על זה, דלא מוכחא מילתא.

י"רש"י מס' עירובין (דף י"ז:).

קנין תורה

בה שני איסורים – כרב דימי. ובמים אחרונים שהרגו את הנפש – כרבין.

נטילה בחמין

מים שהוחמו באש: לחזקיה, אין נוטלים מהן לידים למים הראשונים [תנא הוא וחולק על ברייתא דלעיל שהתיר ליטול מים ראשונים בחמין].
לרבי יוחנן, נוטלין מהם לידים.

אמר רבי יוחנן, שאלתי את רבן גמליאל בנו של רבי שאוכל מהרות היה, ואמר לי כל גדולי גליל עושין כן, שנוטלין מחמין האור מים ראשונים.

חמי טבריא: לחזקיה, אין נוטלין מהם לידים, אבל מטבילים בהם את הידים אם יש בהם מ' סאה. לרבי יוחנן, אם נטמא כל גופו, מובל בהן כל גופו. אבל אם טבל בהם פניו ידיו ורגליו, אין הטבילה בהן עולה לידים לאכילה.

הקשו בגמ', השתא כל גופו מובל בהם, וכי פניו ידיו ורגליו לא כל שכן?

תירץ רב פפא; כשהמים במקום חיבורן, לכולי עלמא יכול להטביל בהן ידיו, כיון דשם טבילה עליהם ככל מעיינות ומקוואות.

ואם נטל מן המים בכלי לשפוך על ידיו בדין הנטילה, לכולי עלמא אינו מועיל, דלא תיקנו רבנן נטילה בחמין. ואינו דומה לחמי האור דמותר לרבי יוחנן, שמים אלו לא היה להן שעת הכושר.

אלא שנחלקו כשעשה חריץ קצר והמים פונים שם, ואין שם שיעור מקוה אבל מחוברין הן למקוה; לרבי יוחנן אין מובלין בהם משום דגזרו שמוא יבא ליטול מהם בכלי. לחזקיה, לא גזרו כן.

” נצילה וגם חזיר. ואע”פ דאין איסור חל על איסור היינו לענין עונש, אבל עדיין נחשב שעובר בשני איסורים; ראש יוסף.

” ולא רכש רש”י לומר דסבירא ליה כלשנא דלעיל דלא המיר הברייתא רק בלין היד קוללת צהן (כמש”כ התוס’ ד”ה חמין) והוא איירי בשהיד קוללת צהן, שהרי רבי יוחנן אמר לו שכל גדולי גליל עושין כן, ובודאי לא נהגו ליטול ידיהם צהן שהיד קוללת צהן, דמי הוא שטות לכוות ידיו צהן; ים של שלמה, סמ”ג, ועי’ ראש יוסף.

¹⁰ פניו ורגליו משום ידיו נקט, ואורחא צעלמא נקט.

¹¹ הלא אף טבילה עולה לידים יותר מן הנטילה, כדאמרין צהן חגיגה (דף י”ח:) נוטלין לידים לחולין ולמעשר, ולקודש מטבילין כל הגוף, אלמא טבילת ידים עדיפא. ואם לכל גופו חזו לטבילה, לידיו לא כל שכן.

אין לנו רשות ליטל ממנו, ולכן נשתתה הזמן עד שמצאתי מעות של הפקר כדי לשלם.

(ח) מתחלה אמר, דזה שהשתתה בכד שופך תחלה מן המים לארץ, הוא משום קסמין וקשין שעל פני המים. אחר כך אמר לו רבה הטעם, דאיכא מים הרעים דפעמים ששתה מהן שד, וזו תקנתו.

דף ק”ו ע”א

ההוא בר שידא שהיה משמש בביתו של רב פפא, הלך להביא מים מן הנהר, והתעכב מלבא עם המים. לבסוף כאשר בא, שאלו אותו למה התעכב. אמר להם, שהמתין עד שעברו מים הרעים ששתה המזיקין מהן. בתוך דבריו ראה ששפכו קצת מים מפי הכד לארץ. אמר השד, אם הייתי יודע שאתם רגילים לעשות כן, לא הייתי צריך להמנע מלהביא המים ששתה מהם שדים.

• מעשה היה באחד, דזה שלא היה נזהר במים הראשונים האכילתו מאכלות אסורות; רב דימי אמר שהאכילתו בשר חזיר, רבין אמר שהאכילתו בשר נבלה [שהיה חנוני ישראל מוכר בשר שהומה לישראל ומכשל ומאכילם, וכשהעובד כוכבים בא בחנותו מאכילו נבלות או טריפות. ובא יהודי אחד לאכול ולא נטל ידיו, וכסבור זה שעובד כוכבים הוא, והאכילו בשר נבילה או חזיר].

ואחד שלא היה נזהר במים אחרונים; לרב דימי גרם שגירש את אשתו, לרבין גרם שיהרגו את הנפש [במעשה שחכמי ישראל הפקידו כסף אצל אכנסאי, ולאח”כ כפר בהם האכנסאי. כשהלכו אצלו הבחינו החכמים עדשים על שפמו, והלכו לאשתו ואמרו לה שבעלה אמר שתחזיר להן את כספם, ושה לך סימן שאכלתם היום עדשים. סמכה עליהם, והחזירה להם הכסף. כשבא בעלה בחזרה וראה מה שעשתה כעם עליה; לרבין הרגה, ולרב דימי גירשה. והיינו דאמרו דמים אחרונים הרגו את הנפש שאילו נטל האכנסאי מים אחרונים, דרך הנוטלים ידים לקנה את שפמם בידיים טופחות, ולא היו העדשים נראים].

רב נחמן בר יצחק נתן סימן שלא תמעה מו מהם אמר שהוציאו אשה מבעלה ומי מהם אמר שהרגו את הנפש, ש’בא רב דימי והוציאה, ובא רבין והרגה. דהיינו כאילו שניהם נעשו בה; גירושין והריגה, ושוב אין מקום למעות דודאי אין להחליף ולומר הראשון הרגה והשני הוציאה. והם היו יודעין דרב דימי בא מארץ ישראל לפני שבא רבין.

רבי אבא נקט באחד מהמעשיות כרב דימי, ובאחד כרבין, ולחומרא; דבראשונים נקט שהיה בבשר חזיר [והחמור יותר מנבילה דיש

אמר רבה בר בר חנה, שהיה עומד לפני רבי אמי ורבי אסי והביאו לפניהם סל מלא פירות, ואכלו ממנו בלא נטילת ידים. ולא נתנו לי מן הפירות. וברכו עליהם לאחריהם כל אחד בפני עצמו.

ונשמע מזה ג' דברים; (א) אין נטילת ידים לפירות, (ב) מדלא נתנו לי גם כן לאכול ולא חשו לצרפני עמהם לזימון, שמע מינה דאין מזמנין על הפירות. (ג) מדברכו כל אחד לחודיה לאחריהם ולא יצא האחד בברכת חברו, שמע מינה דשנים שאכלו מוצה ליחלק הואיל ואין כאן שלשה. וכן שנינו בברייתא, שנים שאכלו מוצה ליחלק, והיינו באופן ששניהם תלמידי חכמים שיודעים לברך. אבל אם אחד תלמיד חכם ואחד בור שאינו יודע לברך, התלמיד חכם מברך, והבור יוצא בברכתו.

דף ק"ו ע"ב

איזה מקום בידים צריך נטילה

שנינו בברייתא, נטילת ידים לחולין: עד הפרק השני שבאמצע אצבעות ודמיון דמשום סרך תרומה בעלמא הוא, דיו אם נטל במה שנוגע במאכל דהיינו ראשי אצבעות.

נטילת ידים לתרומה: עד פרק השלישי [סוף האצבעות בגב היד].

קידוש ידים ורגלים מן הכיור במקדש: עד הפרק העליון – מקום חבור היד והזרוע. וכל דבר שחוצץ בטבילה בגוף, חוצץ בנטילת ידים אף בחולין, ובקידוש ידים ורגלים במקדש.

רב היה מראה בידו כדברי הברייתא עד איזה מקום צריך נטילה לחולין ולתרומה. אבל שמואל סבר דבין לחולין ובין לתרומה צריך עד פרק השלישי. ורב ששת סבר דבין חולין ובין תרומה אין צריך נטילה אלא עד פרק השני.

בר הדיא אמר שרבי אמי הורה כשמואל, דבין לחולין בין תרומה צריך נטילה עד פרק השלישי. ולא תאמר שרק רבי אמי אמר כן משום דהיה כהן ורגיל בתרומה, ולפיכך החמיר על עצמו להרגיל אף בחולין כן כדי שיהא רגיל בה. דהא רבי מיישא בר בריה דרבי יהושע בן לוי היה לוי ואינו אוכל תרומה, וגם הוא אמר דבין חולין ובין תרומה צריך נטילה עד פרק השלישי.

"אפילו פת, דנפירות אין חילוק בין שנים ושלושה; עי' תוספות (ד"ה ושמע), ומחרש"א ומחר"ם ש"ף.

וכבר נחלקו בה תנאי במים שנפסלו מושתית בהמה כגון מים סרוחין או חמי טביריא. דפסולים הם לנטילה בכלי ודלא תיקנו רבנן נטילה אלא בראויין לשתית בהמה.

כשהם בקרקע; לתנא קמא, כשרין להטביל בהן ידיו דהא מקוה ניהו. לרבי שמעון בן אלעזר, טובל בהן כל גופו, אבל לא פניו ורגליו אפילו דרך טבילה. ולבאורה קשה על רבי שמעון בן אלעזר, דאם יכול לטבול בהן כל גופו, וכי אפשר דאין לטבול בהן פניו ורגליו. אלא על כרחך איירי כשהם מכונסים בחרין שאין שם מ' סאה אלא שמחוברין לה, ונחלקו האם גזרו שמא יבא ליטול מהם בכלי.

מעט נטילת ידים לחולין

רב אידי בר אבין אמר בשם רב יצחק בר אשיא, מעט נטילת ידים לחולין הוא מפני סרך תרומה. דהא ידים שניות פוסלות את התרומה, אבל חולין לא מהני בהו שני. ומפני סרך תרומה – כדי שירגילו אוכלי תרומה ליטול ידיהם, תיקנו נטילה אף לחולין.

ועוד מעט, משום מוצה. ונחלקו אמוראי מהו המוצה: (א) לאביי, משום 'מוצה' לשמוע דברי חכמים' שתקנהו. (ב) לרבא, סמכוהו על דאורייתא. כמו שדרש רבי אלעזר בן ערך הא דכתיב וכל אשר יגע בו חזב וידי לא שטף במים, דמכאן סמכו חכמים לנטילת ידים מן התורה. ופירש רבא, דהא דכתיב וידי לא שטף במים משמע הא אם שטף במים את ידיו, טהור מנגיעתו בזה, וקשה דהא צריך טבילה. אלא על כרחך הכי קאמר, הנוגע בזה טמא, וכן מי שאינו שוטף את ידיו במים, טמא וואסמכתא בעלמא הוא.

נטילת ידים לפירות

רבי אלעזר אמר בשם רבי אשיא, לא אמרו נטילת ידים לפירות אלא משום נקיות. ובהוה אמינא סברו דאף דליכא חובת נטילת ידים לפירות, מכל מקום מוצה איכא. אמר להם רבא, לא חובה ולא מוצה איכא, אלא רשות.

אבל רב נחמן סובר, דרשות נמי לא הוה, שהנוטל ידיו לפירות אינו אלא מגסי הרוח, ואסור לנהוג עצמו בגסות הרוח.

"שהיה צדין להטעין את הידים נטילה ואפילו לא נזו חכמים, וכל שכן עכשיו שיש דבצר מנחת חכמים, ולעולם משום סרך תרומה; רשב"א נזכר"מ כחז שגס רש"י רמז לזה. אבל התוספות (ד"ה מנחה לשמוע דברי חכמים) כחזו שתקנה משום נקיות].

תנאי בנטיילת ידים

אמר רב, נוטל אדם את שתי ידיו שחרית, ומתנה עליהן שתהיינה ראויות בכך לאכילת פת כל היום כולו. ומועיל הדבר, ובלבד שיהא נזהר שלא לטנפם ושלא לממאסם.

רבי אבינא אמר לבני בקעה של המדינה 'ערבות' שלא היה מים מצויין להם, דאתם שאין שכיח לכם מים, תטלו ידיכם בשחרית, ותתנו עליהם לאכילה לכל היום.

יש אומרים דרבי אבינא לא התיר להם אלא משום שעת הדחק שלא היה להם מים מצויין, אבל שלא בשעת הדחק לא, ולפי"ז הולק על רב שהתיר כן לכתחילה. **ויש אומרים** שלעולם מתיר רב אבינא ואפילו שלא בשעת הדחק, והיינו כדברי רב.

דיני כלי לנטיילת ידים

רב פפא אמר, צינור ששופכין לו מים מן היאור בדלי והוא מוליך מים לשדות, אין לתת ידיו לתוך הצינור ויקלחו המים עליהם. דלאו מכח גברא אתו – שכבר עבר כח השופך והן מקלחין מאליהם – ואין כאן לא נטיילה כיון דלאו מכח גברא הוא. וגם מבילה אין כאן, משום דאין כאן שיעור מקוה.

אבל אם מקרב ידיו למקום שהדולה שופך, והמים מקלחין מכח השפיכה לתוך ידיו, שפיר דמי.

וגם כשאינו מקרב ידיו, אם יש בהדלי ששופך מתוכו מים לתוך הצינור נקב ששיעורו ב'כונם משקל"ב שהקילוה היוצא ממנו נראה, נמצא דבשעה ששופך מים מן הדלי דרך פיו לתוך

^י ומהא דמכל מקום הצריך להטות עליהם לאכילה אף שזוהי שלא לטנפם, מוכיח הרשב"א דנטיילת ידים לפת צריך כוונה, ולכן צריך לטעם על דעת ק. אבל הרא"ה נדקק הציטוט ב'י' סוף שער ד' כחז' דלעולם אין צריך כוונה, אלא כאן אם לא היה מתנה עליהן מתחלה, אין לנו סומכין שאין היה מזהר בהן כל היום.

^ז דאף שמתנה עליהם לאכילה וזוהי שלא לטנפם, מכל מקום משום סרך מרומה החמירו לטעול בשעת אכילה דוקא, שמה יסית דעתו בהפלגת הזמן ולאו אדעתיה; רשב"א.

^ח ומאי דקאמר להו 'אחון' דלית לכו' ענה טובה קאמר להו, אחון דלא נפיש לכוון מיא עמידו כד, וה"ה לאחרים שיש להם מים רבים אלא שהם אינן צריכין לענה זו; רשב"א.

^ט לא רק שהנקב מוליך משקה מן הדלי לחוץ, אלא הוא גדול יותר מזה שאם נותנים מים מחוץ לדלי, ונותנים עליהם הכלי יכנסו המים לחוץ דרך הנקב.

הצינור, הוא גם מקלח מים לאחוריו דרך הנקב לתוך היאור. נמצא אם כן שמחוברים המים שתוך הצינור למימי היאור, אזי גם אם מטביל את הידים בתוך הצינור והמים מקלחין עליהן שפיר דמי.

• אמר **רבא**, כלי שניקב בכונם משקה, לאו כלי הוא, ואין נוטלין ממנו לידים, דרבנן כלי תקון.

שיירי מהרה

אמר **רבא**, כלי שאין בו רביעית מים, אין נוטלין ממנו לידים. תקשו בגמ' מהא דאמר רבא, כלי שאין מחזיק רביעית אין נוטלין ממנו לידים. ויש לדייק מיניה דאם הוא מחזיק רביעית, אז אף על גב דאין בו רביעית מים, נוטלין ממנו לידים.

תירצו, דכדי ליטול ידים לאדם אחד, צריך שיהא בה רביעית מים מתחלה. אבל כדי ליטול לשני אנשים, אם היה בה רביעית מתחילה, ונטל הראשון ידיו, יכול השני ליטול ידיו בהנשאר אף שעכשיו אין בו רביעית, משום דמשירי מהרה אתו. והיינו כדשנינו בברייתא, מי רביעית נוטלין לידים לאחד, ואפילו לשנים.

רב (ששת) [אשין] שאל **מאמימר**, האם אתם מקפידים בנטיילת ידים שיהא כלי שלם. אמר לו **אמימר**, אין. שאל לו האם אתם מקפידין שיהא בהמים מראה מים, אמר לו **אמימר** אין. שאל לו האם אתם מקפידין שיהא בהן שיעור רביעית; **ללישנא קמא**, אמר לו **אמימר** אין. **ללישנא בתרא**, אמר לו **אמימר** אין. אנו מקפידים אלא שיהא הכלי שלם ושיהא בהמים מראה מים. אבל לא שיהא בהן שיעור רביעית, שהרי שנינו בברייתא שמי רביעית נוטלין לידים לאחד ואפילו לשנים, הרי דאין צריך שיהא בה רביעית לכל אחד. אבל דחו דאין להביא ראיה מזה, דהתם שאני משום שבאים משירי מהרה, אבל מעיקרא צריך שיהא בו רביעית.

רב יעקב מנהר פקוד תיקן כלי זכוכית שקורין 'נמלא' שיש בה רביעית, והיתה מוצנעת לשער בה כלי של כל איש ואיש שמתקנו ליטול ידיו לראות אם יש בה רביעית. **רב אשי** בהוצל תיקן 'כוזא' של חרס שיש בה רביעית, לשער בה כלים לראות אם יש בהם רביעית.

^ט צדק כלל כדי לערב שני מקוואות צריך נקב כשיעור שפופרת הנוד. אבל הכא דלאו טבילה גמורה היא, דיה צנור זה.

משום דלא נטל ידיו הוא. הא רב אמר לו לשמואל שאינו עושה כן אלא משום דהוה איסמנים, אלמא נטל ידיו.

אבל אשתמיטתיה לרבי זירא הא דאמר רב תחליפא בר אבימי בשם שמואל, שהתירו מפה לאוכלי תרומה משום דהכהנים זריזין הן ולא נגעי. ולא התירו מפה לאוכלי חוליהם במהרה לפי שאינם למודין להשמר כמו כהנים. וכיון דרבי אמי ורבי אסי כהנים הוו, היה מותר להם לאכול על ידי מפה בלא נטילה.

אוכל מחמת מאכיל

נסתפקו בגמ' האם מי שלא נטל ידיו מותר לו לפרוש מפה על ידיו ולא יגע באוכלין, ויאכל. או דחיישינן דלמא מכל מקום יגע בפת.

אין לפשוט הספק מרב הונא בר סחורה שעמד לפני רב המנונא וחתך לו חתיכת בשריה, והאכילו עם פתי. ואמר לו רב הונא, אי לאו שרב המנונא את, לא הייתי מאכילך בלא נטילה. ולכאורה היה כוונתו דכיון שהוא חכם וזהיר שלא יגע באוכל, לכן מותר להאכילו בלא נטילת ידים. הרי מבואר דאין צריך נטילת ידים באופן שאינו נוגע בהפת. דיש לומר דלעולם אוכל מחמת מאכיל צריך נטילת ידים, והא דאמר 'אי לאו דרב המנונא אתה' כוונתו דאי לאו דרב המנונא אתה דהוה זריזא ויודע אני כך שבודאי נטילת ידיך.

רבי זירא אמר בשם רב, שלא יתן אדם פרוסה לתוך פיו של שמש, אלא אם כן יודע בו שנטל ידיו. והשמש מברך על כל כוס וכוס לפי שאין קבע לשתייתו, שאינו יודע אם יתנו לו עוד, הלכך הסיח דעתו מן השתיה. אבל אינו מברך על כל פרוסה ופרוסה, דבטוח הוא שלא ימנעו ממנו לחם. ולרבי יוחנן, אף צריך לברך על כל פרוסה ופרוסה. ואמר רב פפא, דרב ורבי יוחנן לא פליגי, אלא דרב איירי כשיש אדם חשוב בסעודה, ובטוח השמש שיתן

אמר רבא, מוגפת חבית שחקקה לקבל רביעית, אף על גב דמעיסקא לא נעשית להשתמש בתוכה ואין חללה עשוי לתוכה, מכל מקום נוטלין ממנה לידים. וכן שנינו בברייתא, מוגפת חבית שתקנה נוטלין ממנה לידים. וכן הכלים 'חמות' ו'כפישא' שהם מיני נודות של עור, אם תיקן להם בית מושב, נוטלין מהם לידים. אבל שק וקופה שאין מלאכתן למים דרובן אין מקבלין מים, אף על פי שתיקנן שיהא מקבלים מים, מכל מקום אין נוטלין מהם לידים.

אכילה במפה בלא נטילת ידים

נסתפקו בגמ', האם מי שלא נטל ידיו מותר לו לפרוש מפה על ידיו ולא יגע באוכלין, ויאכל. או דחיישינן דלמא מכל מקום יגע בפת.

אין לפשוט הספק מהא דאמרו במס' סוכה דכשהיו נותנין לו לרבי צדוק אוכל שהוא פחות מכביצה, היה נוטלו במפה ואוכלו ולא היה נוטל ידיו, ולא היה מצריכו סוכה, ולא ברכת המזון. הרי לכאורה משמע דאם היה בה כביצה, לא היה אוכלו בלא נטילת ידים, אף שהיה נוטלו במפה ולא היה נוגע בו בידיו. דיש לומר, דבאמת היה מועיל מפה שלא יצטרך נטילת ידים אף בכביצה, אלא דלכן לא הביאו לו רק פחות מכביצה, דבכביצה היה צריך לאכלו בסוכה ולברך אחריו ברכת המזון.

דף ק"ז ע"ב

אמנם יש לפשוט מהא דשמואל מצא לרב שאוכל פת במפה, ושאל ממנו וכי עושין כן לאכול בלא נטילה. אמר לו רב, איסמנים אני, דאף על פי שנטלתי ידי אי אפשי לאכול ביד. הרי מבואר דאינו מועיל אכילה במפה שלא יהא צריך נטילה.

רבי זירא עלה לארץ ישראל, ומצא רבי אמי ורבי אסי שהיו כורכין ידיהם בחמותות בלויין ואוכלין פת בלא נטילת ידים. אמר להם, שני אנשים גדולים כמותכם יטעו בהא דרב ושמואל, דכסבורים אתם דהא דאשכחיה שמואל לדרב דאכיל במפה

¹⁰⁰ רש"י פי' באופן אחר, שהוא לשון 'הטמנה' שהעמין הנשר על גבי גחלים, כמו (צבורות דף מ:): 'פיו כלום' גזי מומין של צבור, שפיו סגור שאין יכול לפתחו אלא מעט ורגליו מצולמות.

¹⁰¹ תוספות ד"ה כלס.

¹⁰² ואף דאמר דסתמא לפי דז זה לאוכל מחמת מאכיל אין צריך נטילה, מכל מקום אי לאו דרב המנונא היה לא היה מאכילו, דכיון שרב הוה תלמיד חכם היה, אינו מן הראוי שיאכיל אלא למי שידע צודאי שלא יגע בו; רימב"א.

¹⁰³ זריז עדיף מזהיר, דזהיר שידע להזהר בשעת מעשה שלא יעבור על המצוה. ואילו זריז הוא מי שרואה את הנולד ומתקן עצמו שלא יבא לידי כך. והיינו דאמרין במס' עבודה זרה (דף כ:): וזהירות מציאה לידי זריזות.

¹⁰⁴ בית יוסף או"ח סי' קנ"ט סעיף ד'.

¹⁰⁵ כיון דאין עשויים לקבל משקה כלל, ואינו דומה למגופת חבית דלפעמים הופכים אותם ונותנים בהם משקים; מגן אברהם סי' קנ"ט סק"ה.

¹⁰⁶ משום אנינות הדעת ונקיות; רש"י (סוכה כו:); יומא עט).

¹⁰⁷ דסבר כרבי יהודה (במס' זרעים דף מ"ט:); דזרכת המזון צ"ל כביצה, דדריש הא דתנא 'ואכלת ושבעת', אכילה שיש בה שביעה - דהיינו כביצה; תוספות ד"ה ולא צדק.

קנין תורה גליון

משום שהאכלתי את בנו של רבי ולא רחצתי ידי, והכני רבי על כך. שאל ממנו אביו, ולמה באמת לא נטלת ידיך. אמר לו שמואל, וכי הוא אוכל פת ואני צריך לרחוץ ידי. אמר לו אביו, לא די שרבך אינו בקי בהלכות נטילה שהמאכיל אין צריך ליטול, אלא הוא עוד מכה אותך.

ומסיק הגמ' להלכה, שהאוכל מחמת מאכיל צריך נטילת ידי. אבל המאכיל אינו צריך נטילת ידי.

נתינת בשר פמוד לגבינה

תנן במשנתנו, צורך אדם בשר וגבינה במטפחת אחת, ובלבד שלא יהו נוגעין זה בזה. וביאר אב"י דאף שהוא צונן בצונן ואין בולע אחד מן השני, ואין הכי נמי שאין צריך קליפה באופן זה, אבל מכל מקום צריך הרהור.

אכסנאין

תנן במשנתנו, רבן שמעון בן גמליאל אומר שני אכסנאין אוכלין על שלחן אחד זה בשר וזה גבינה, דאין לחוש שיאכל זה משל חבירו.

ואמר רב חנן בר אמי בשם שמואל, דהיינו רק באכסנאין שאין מכירין זה את זה, אבל בזמן שמכירין זה את זה, אסור.

וכן שנינו בברייתא, רבן שמעון בן גמליאל אומר ב' אכסנאין שנתארחו לפונדק אחד, זה בא מן הצפון וזה בא מן הדרום, זה בא בחתיכתו וזה בא בגבינתו, אוכלין על שלחן אחד זה בשר וזה גבינה, ואין חוששין. הרי מבואר דהיינו דוקא כשאין מכירין זה את זה שזה בא מצפון וזה בא מדרום. ולא אסרו להעלות בשר עם הגבינה על השולחן אלא בתפיסה אחת (וכך אחד).

הקשו בגמ', הא בכרך אחד אסור אפילו כשאין מעלים אותם על שלחן שאוכלים עליו, אלא צריך לפרש דלא אסרו להעלות שניהם על השולחן אלא כשהם כעין תפיסה אחת שמכירין זה את זה ואין הפסק ניכר ביניהם.

לו לחם כל הצורך, ולכן אין צריך לברך על כל פרוסה. ורבי יוחנן איירי בדליכא אדם חשוב, ולכן צריך השמש לברך.

ולכאורה מהא דאמר רב שאין לו לאדם ליתן פרוסה לתוך פיו של שמש אלא אם כן יודע בודאי שנטל ידיו, יש לפשוט דאוכל מחמת מאכיל צריך נטילת ידי.

אמנם דהו, דיש לומר שאני שמש שהוא טרוד לשמש את המסובין, ושוכח שלא נטל ונוגע באוכלין שיאכל. אבל שאר בני אדם לעולם מותר להאכילם אף אם לא נטלו ידיהם.

בברייתא שנינו, לא יתן אחד מן האורחים פרוסה לשמש, כדי שלא יכעוס בעל הבית; בין כשהכוס ביד בעל הבית, כשהוא שותה יש חשש שמא יכעוס והונקו לו יין, ומוזיק לו. ואף בלא הטעם של כעס נמי אסור, מתוך שבעל הבית חש שלא יכלה הלחם לאורחים הוא מביט ומציץ במה שזה נותן, והכוס נשפך מידו. ואפילו כשהכוס ביד השמש אסור, משום חשש שמא ישפכנו בעל הבית. והשמש שלא נטל ידיו אסור ליתן פרוסה לתוך פיו.

• עוד נסתפקו בגמ' באדם שאוכל מיד חבירו התוחב לתוך פיו, האם צריך המאכיל נטילת ידי, או אין צריך.

אין לפשוט מהא דשנינו בברייתא בבית מדרשו של מנשה, דרבן שמעון בן גמליאל אומר, אשה מדיחה את ידה אחת במים ביום הכפורים, ונותנת פת לבנה הקטן. דאף על פי שאסור ברהיצה, התירו לאשה להדיח ידה אחת וליגע בפת. אמרו עליו על שמאי הזקן שאפילו ירו אחת לא רצה להדיח כדי ליתן פת לתינוק ביום הכיפורים, והיה מונע מלהאכילו, לכן גזרו עליו שיאכיל בשתי ידיו. דתירין אב"י, דהא דצריך נטילה הוא משום הרוח רעה ששורה על ידיים כיון שלא נטלו בשחרית. אבל אם נטל ידיו שחרית ולא נזהר בהן ובא להאכיל את חבירו, אולי אין צריך נטילה.

אבל יש לפשוט הספק מהא דאבוה דשמואל מצא שמואל כשהוא בוכה. שאלו אביו, למה אתה בוכה. אמר לו שמואל,

^א ואף על פי שנוגע בכל הסעודה, לא איכפת לן, שלא הכריחו נטילה לנוגעין אלא לאוכלין.

^ב מבואר בדברי רש"י דאין ליטול ידים בשחרית יום כיפורים. אבל התוס' (ד"ה הסם) הביאו שם רבינו תם, דאף בלא נתינת פת לתינוק מותר ליטול ידיו שחרית ביום הכיפורים, דלא גרע ממלוכלכות בטיט ובזואה, דאמרין שרוחן כדרכו ואינו חושש. ואין לך מלוכלכות יותר מזה שאין יכול ליגע בפיו וצעיניו בחוטמו ובזאניו. ולכן פי' בלשון אחר.

^א ולכן גזרו שלא יהו נוגעין, משום חשש שמא יאכלם בלא הדחה; רשב"א. [ועיי' ש"ס דהיינו רק צורך מצויל דיש חשש שיאכלו בלא הדחה].

^ב כמבואר במתניתין דאסור ללכוד צמפסא אחת בלשון שיגעו זה זה; מהר"ם. ^ג ר"פ א' דע"פ רש"י, וכי' הפירושים של התוספות.

באכילה^א, ואף על גב דכי מסלק זה מתוך זה לאחר בשולו אין כאן אלא הטעם, ומיניה גמרינן לכל איסורין במה מצינו.

דאי סלקא דעתך בכל שאר איסורין טעמו ולא ממשו דרבנן היא, דלא גמרינן להו מבשר בחלב, בעל כרחך הא דלא גמרינן מיניה הוא משום דבשר בחלב חידוש הוא מחמת שני דברים; (א) דשניהם מין היתר זה לבדו וזה לבדו, וכשנתערבו נאסרים, (ב) שדרך בשול נאסרו אפילו בלא אכילה, הילכך לא גמרינן חומרא מיניהו. אבל אם כן דחידוש הוא, אמאי קתני במשנתנו דלא נאסר אלא אם כן נותן טעם, ואם חידוש הוא אף בלא נותן טעם נמי יהא אסור, דהא בשר בחלב הוא. אלא על כרחך מדהצריכה המשנה שיהא בה נותן טעם כדי שתאסר, לא חידוש הוא^א. ולכן ילפינן (דף צ"ח). מזרוע בשלה, דאינו אסור אלא בנותן טעם. וכן ילפינן מיניה לכל התורה כולה, שמטעמו ולא ממשו אסור מדאורייתא.

אמנם דחה רבא, דלעולם יש לומר דבשר וחלב חידוש הוא, ולא גמרינן מיניה. ואין להקשות דאם חידוש הוא יהא אסור אף כשאינו נותן טעם. דיש לומר דבגופיה גלי קרא דבעינן טעמו, מודלא אסרתו תורה אלא דרך בשול, שאסר הבשר המתבשל בחלב, ואין לך כגון זו שלא יתן טעם.

חתיכה עצמה נעשית נבילה

אמר רב, הא דתנן במתניתין אם יש בנותן טעם באותה חתיכה אסור, היינו דכל הקדירה אסורה. דכיון שנתנה החלב טעם בחתיכה, חתיכה עצמה נעשית נבילה, ואוסרת כל החתיכות כולן. ואפילו יש בהן כדי לבטל החתיכה כולה, נאסרות כולן 'מפני שהן מינה'.

והנה הא דקאמר רב שנאסרו החתיכות כולן 'מפני שהן מינה' היינו משום דסבירא ליה כרבי יהודה דאמר מין במינו לא בטיל. והקשה מר זוטרא בריה דרב מרי, דאם כן נמצא דרב חולק על דברי רבא לעיל. דהא אמר רבא לעיל (דף ק:), דאף אליבא דרבי יהודה דמין במינו לא בטיל, כל שנתערב איסור במינו ובשאינו מינו, מינו דהיתר הוה כמי שאינו, דאינו מועיל לא לבטלו לאיסור – דמין במינו לא בטיל, ולא תוספת הוא נוסף עליו

רב יימר בר שלמיא שאל מאבבי, מה הדין בשני אחין ומקפידין זה על זה. האם כיון דמקפידין שאין זה אוכל משל זה מותר, או לא. אמר לו אבבי, דאם יהא מותר להם, יאמרו כל אחים אסורים, ואחים אלו מותרים. והיינו כדאמרינן כהאי גוונא לענין מצות דפסח, דשנינו בברייתא שאין עושין סריקין המצויירין בפסח, מפני שהאשה שוהה עליהן ומחמצתן. ונחתום אחד ו'בייתום' שמו היה לו דפוס אחד מצוייר, והיה מושיב לתוכו את הסריק והוא מצוייר מיד. שאל מחכמים האם מותר לו לאפות סריקין מצויירין כיון דאינו צריך שהייה. אמרו לו חכמים, 'אם כן יאמרו כל הסריקין אסורין, וסריקי בייתום מותרין'.

דף ק"ח ע"א

ואין להקשות מהא דאמר רבי אסי בשם רבי יוחנן, דמי שאין לו אלא חלוק אחד, מותר לכבסו בחולו של מועד. ולכאורה גם התם יאמרו 'כל הסריקין אסורין וסריקי בייתום מותרין' – שלכולי עלמא אסור לכבס בחול המועד, ולאיתו אדם מותר. תירצו, כדאמר מר בר רב אשי, דאצל כיבוס בחול המועד שאני, שאיזורו מוכיח עליו. שהרי האיזור הוא תמיד קבוע בחלוקו, ואדם שיש לו יותר מחלוק אחד כשהוא פושט חלוקו ולובש חלוק אחר, נוטל האיזור מזה וקובעו בזה. אולם זה שאין לו חלוק אחר, מכבסו עם איזורו. והרואה כשהוא מכבסו ואיזורו עמו, יודע שאין לו חלוק אחר, ולכך התירוהו חכמים.

טיפת חלב שנפלה בתוך הקדירה

תנן במשנתנו, טיפת חלב שנפלה בתוך הקדירה על אחת מן החתיכות (וחוץ להטבח), ולא הגים את הקדירה ולא נחלק טעם הטיפה אלא לאותה חתיכה בלבד; אם יש באותה חתיכה בנותן טעם, כלומר שאין באותה חתיכה לבדה ששים לבטל הטיפה, מיד נאסרת החתיכה.

ואם ניער את הקדירה – שהגים בה מיד קודם שקבלה החתיכה טעם מן הטיפה, דהשתא מיד נתערבה הטיפה בכולן, אין כח בטיפה לאסור כולן, אלא אם כן יש בה בנותן טעם בכל הקדירה.

מטעמו ולא ממשו

אמר אבבי, הא דאמרינן בכל איסורין משנתנו טעם בהיתר, אף על פי שאין אוכל ממש – כגון שסילק האיסור ואין כאן אלא מטעמו, דאורייתא היא. דגמרינן מבשר בחלב דאסריה רחמנא

^א כדגמרינן לקמן (דף קט"ו:) מדכמיז נחורה 'לא תשגל' שלשה פעמים, לאסור הציטור, והאכילה, והנאה.

^ב והטעם למה לא הוה חידוש, הוה משום דמצינו קן ככלאי הכנס שני הדברים המחוברים דמצינו אלל נשר וחלב; (א) כל אחד לבד מותר הוה, וכאשר נאסר יחד נאסרו. (ב) גם זריעת כללי הכנס אסור, אפילו כשאין אוכלו.

קנין תורה

גליון

'אפשר לסחטו אסור', ולכן אמרינן 'חתיכה נעשית נבילה' וכמו שנתבאר לעיל, אם כן החלב אמאי מותר. הרי חלב מעט שנבלע בבשר נעשה נבלה שהרי נאסר, וכשחזר ונפלט בשאר החלב הוה ליה מיין במינו – חלב אסור בחלב היתר, ורב אית ליה מיין במינו לא במיל.

דף ק"ח ע"ב

ואין לתרץ דרב סובר דהא דכתיב לא תבשל גדי בחלב אמו לא אסרה תורה אלא הגדי דהיינו בשר שיש בו מעט חלב, ולא חלב שיש בו מעט בשר. ונאפילו היה בבשר שיעור גדול לתת מעט בשר בכל החלב, הוה נמי סבירא ליה לרב דהחלב מותר.

דהא שנינו, חצי זית בשר וחצי זית חלב^א שבשלן זה עם זה, אמר רב דלוקה על אכילתו משום דאכל כזית איסור, ואינו לוקה על בשולו. ואם נאמר שהתורה לא אסרה אלא בשר שיש בו מעט חלב ולא חלב שיש בו מעט בשר, למה לוקה על אכילתו, הרי לא אבל אלא חצי שיעור של איסור – חצי זית דבשר.

אלא מסיק הגמ' דלעולם קסבר רב דחלב נמי אסור. והא דאמר רב לעיל כזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב, שהבשר אסור והחלב מותר, איירי כגון שנפל אותו זית בשר לתוך יורה רותחת, שכל זמן שאינו נח מרתיחותיו אינו פולט מה שבולע. נמצא שהבשר לא פלט את החלב שנבלע בה עכשיו לתוך שאר החלב, ולא אסרתה^ב.

וצריך לומר דאיירי כשקדם וסילקו להבשר קודם שתנחם הקדירה מרתיחותיו, דאם לא כן סוף סוף כאשר תנחם הקדירה מרתיחתו יפלוט הבשר בליעת החלב ותאסור כל החלב.

חצי זית בשר וחצי זית חלב שבשלן זה עם זה ואכלן

חצי זית בשר וחצי זית חלב שבשלן זה עם זה; לרב, לוקה על אכילתו ואינו לוקה על בשולו. והקשו עליו ממה נפשך, אם הם מצטרפין, ילקה נמי על בישולן. ואם אין מצטרפין, לא ילקה אף על האכילה. תירצו, דלעולם לא מצטרפי לעשות איסור אלא אם

להיות שניהם איסור, שלא יוכל מין האחר לרבות עליו ולבטלו. אלא סלקהו למינו כאילו אינו כאן, וירבה שאינו מינו של היתר על האיסור ויבטלו. והכא נמי, למה נאסרה כל הקדירה משום חתיכה אחת של איסור, היה לנו לומר שהרומב של היתר יבטל את כל החתיכה הנאסרת.

תירץ רבינא, דאין הכי נמי אם היה כאן רומב רבה דנחשב לגבי חתיכת האיסור כאינו מינו, הוה אמרינן דשאינו מינו רבה עליו ומבטלו. אבל הכא איירי כשנפל לתוך רומב עבה – דק דק של בשר ושומן, דכוליה מיין בשר הוא, ומיין במינו לא במיל.

אפשר לסחטו

איסור שנבלע בהיתר ונתן בו מעט ואסרו, וחזר ובישל ההיתר הזה עם היתר אחר, יש מחלוקת האם אמרינן דאפשר להאיסור הנבלע בזה ליסחט ממנו וליחלק בהיתר האחרון. וכיון שאין בו כשיעור לאסור את האחרון, הרי הכל מותר, ורק לכתחלה הוא דאסור לעשות כן לפי שאין מבטלין איסור לכתחלה. או אמרינן שהחתיכה שנאסרה נשארה לעולם באיסורה ואין לה היתר בסחיטה.

והוכיחו בגמ' דעל כרחק לא סבר רב ד'אפשר לסחטו מותר'. דאם כן, אמאי חתיכה נעשית נבלה, הא אפשר היא ליסחט ממנה וליחלק לאחרים שלא קבלו ממנה כלום^א. ואם כן אין לנו לאסור עד שיתן החלב מעט בכלל, ודליכא למימר אפשר ליסחט מזה וליבלע בזה, שהרי כולן שוין בטעמו ואיזה תתיר ואיזה תאסור^ב.

אלא על כרחק קסבר אפשר לסחטו אסור, ומשנאסרה החתיכה שוב אין לה היתר בסחיטה. ואשמועינן דאף ההיתר שבה נעשה איסור להיות כאן שיעור גדול לאסור אחרים הרבה.

והנה נחלקו בה אמוראי: לרב ורבי הנינא ורבי יוחנן, אפשר לסחטו אסור. לשמואל ורבי שמעון בר רבי וריש לקיש, אפשר לסחטו מותר.

• שנינו, כזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב, אמר רב הבשר אסור שהרי נתן החלב מעט בו, והחלב מותר, שלא נתן הבשר מעט בו לפי ששיעורו מועט. והקשו בגמ', דאם סבירא ליה לרב

^א הכי משערינן יין וחלב וכל משקה לשערו כזית; מציא כוס מלא משקין ומציא זית ונתן לתוכו הזית והמשקה יוצא לחוץ, וההוא דנפיק הוי כזית.

^ב דהא דקאמר 'מצלע צלע מפלט לא פליט', היינו דלא פליט מה שצלע עכשיו. אבל מה שצלע צו מקודם פליט אף מקודם שנה מרתיחותיו; פירוש ר"ת בתוספות ד"ה שפול, וכן מדויק הרי"ב"א מדברי רש"י דמה שצלע אינו פולט.

^א דאי קסבר שאליו נסחט חלב שבו יהא הבשר מותר, מעתה אין איסור הבשר מחמת עצמו, אלא מחמת החלב שבו. וכיון שכן אינו צדיק שמהא חתיכה עצמה נעשית נבלה, להצריך ששים כיוצא בה שצלה צמינה. וכל שכן שלא נדון אותה כבשר אסור שתאסור כל החתיכות מפני שהם מינה אליצא דרבי יהודה, שהרי אין איסורה מחמת בשרה אלא מפני חלב שבה, ולמה נידון אותו כבשר; ר"ן.

קנין תורה גליון

ללוי, וכן הביא ברייתא כוותיה, אף לוקה על בישול חצי זית חלב עם חצי זית בשר. משום דסבירא ליה שהבשר וחלב מצטרפין לשיעור איסור.

ומסיים הברייתא, באי זה בשול אמרו, בבישול שאחרים – עובדי כוכבים – אוכלין אותו מחמת בישולו, כלומר שנתבשל כל צרכו.²⁰

כן היה בו בתחלה כשיעור. וכי אמר רב לוקה על אכילתו, היינו כשבא מיורה גדולה, ולצדדין אמר רב למילתיה; אבל חצי זית בשר וחצי זית חלב הבא מיורה גדולה שנתבשל בה שיעור מזה ומזה ונאסרו, לוקה על אכילתו שאכל שיעור שלם איסור של שם אחד. ואין לוקה על בישולו אם בישל כחצי זית בשר וכחצי זית חלב זה עם זה, לפי שאין מצטרפין מכלל היתרן לקרות איסור, עד שיהא בכל אחד שיעור ליעשות איסור לעצמו.

²⁰ ומסתברא ש'כל זרכו' היינו כמאכל בן דרוסאי שדרך אומות העולם לאכול כן; רימב"א, [אולם במנחת חינוך מנ"ה ז' (אות ג')] כתב בדעת רש"י דרך צניעות כל זרכו עובר ולא כמאכל בן דרוסאי, וכ"ה בפרי מגדים בפתיחה להל' בשר וחלב].

שאלות ותשובות לחזרה

דף ק"ד ע"א

א. האם מותר לבשל ולאכול חלב עם אלו; בשר בהמה, בשר חיה ועוף, בשר דגים וחגבים?

בשר בהמה חיה ועוף, אסור. בשר דגים וחגבים, מותר.

ב. אליבא דתנא דמשנתינו, הנודר מן הבשר, האם מותר לאכול אלו, ולמה; בשר בהמה, בשר עוף, בשר דגים וחגבים?

בשר בהמה ובשר עוף, אסור, משום דבלשון אדם נקרא בשר. בשר דגים וחגבים, מותר, לפי שאין אדם קורא לאלו בשר.

ג. להוה אמינא בגמ', אליבא דמי קאי תנא דמשנתינו שאסר בשר עוף בחלב?

בהוה אמינא סברו שכוונת תנא דמשנה לומר שאסור מדאורייתא, והיינו דלא כשיטת רבי עקיבא דאמר בשר חיה ועוף אינו אסור בחלב מן התורה.

ד. הנודר מן הירק, האם מותר בדלועין, ולמה; לתנא קמא, ולרבי עקיבא?

לתנא קמא, מותר בדלועין. שהרי אם אומר אדם לשלוחו 'קח לי ירק', הוא אומר 'לא מצאתי אלא דלועין ואינו לוקחן מיד כשמוצאן, אלמא לא קרו ליה אינשי 'ירק'.

לרבי עקיבא, אסור בדלועין. ומשום דמזה שהשליח נמלך בשולחו, יש להביא ראיה שהוא מין ירק. שאילו לא מצא אלא קטנית לא היה משיב לשולחו 'לא מצאתי אלא קטנית', אלא אומר 'לא מצאתי ירק'. ורק בדלועין הוא אומר 'לא מצאתי ירק' אחר אלא דלועין, ויש ללמוד מזה שהדלועין נקראים ירק.

ה. אליבא דמי קאי משנתינו שהנודר מן הבשר, אסור בבשר עוף?

כשיטת רבי עקיבא דכל שהשליח נמלך בשולחו, הרי זה בכלל דבריו. וכיון שהאומר לשלוחו קנה לנו בשר מן השוק - אף שאינו נשמע לו מן הסתם בשר עוף, מכל מקום השליח נמלך בבעל הבית ושואל לו האם אני לוקח בשר עוף, הרי עוף מין בשר. אבל לתנא קמא הנודר מן בשר מותר בבשר עוף, כיון שאינו נשמע לו מן הסתם באמירת בשר.

ו. האיך תירצו הקושיא דרישא כרבנן וסיפא כרבי עקיבא? (ב' דרכים)

(א) רב יוסף אמר, תנא דמשנה רבי היא, ונסיב לה אליבא דתנאי. בנדרים סבר לה כרבי עקיבא, דאף על גב דצריך השליח לימלך בשולחו, נקרא מינו, ולכן הנודר מן הבשר אסור בבשר עוף. ואילו באיסור בשר בחלב סבר לה כרבנן שבשר עוף אסור מדאורייתא, ודלא כרבי עקיבא.

(ב) רב אשי אמר, כל המשנה רבי עקיבא היא, והכי קאמר, כל הבשר אסור לבשל בחלב; מהן מדברי תורה - בשר בהמה, ומהן מדברי סופרים - בשר חיה ועוף, חוץ מבשר דגים וחגבים שאינם אסורים לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים.

קנין תורה גליון

ז. לתנא דמשנתינו [משנה הראשונה], האם מותר להעלות גבינה על השלחן עם אלו, ולמה; בשר בהמה, בשר עוף, ובשר דגים וחגבים?

בשר בהמה ובשר עוף, אסור. ואף על גב דמותר לאכול בשר אחר גבינה, יש חשש שמא יבא לאכול מהם יחד ויעלה אותם יחד באילפס רותח באופן שבולעים אחד מן השני.
בשר דגים וחגבים, מותר, שאינם אסורים בחלב.

ח. האיך רצה רב יוסף להוכיח מן המשנה, שבשר עוף בחלב אסור מדאורייתא?

דאם אינו אסור אלא מדרבנן, כיון דאכילת בשר עוף חלב אינו אלא גזירה מדרבנן אטו בשר בהמה, וכי גזרינן גזירה על העלאה אטו אכילה שהיא גופה אינה אסור אלא מגזירה.

דף ק"ד ע"ב

ט. איזה שני חילוקים בין חלת חוץ לארץ לחלת ארץ ישראל נזכרו בסוגיין?

(א) חלת חוץ לארץ נאכלת לכהן עם הזר על השלחן, ולא גזרינן שמא יטול הזר ממנו ויאכלנו. אבל חלת ארץ ישראל אסור לאכול עם הזר על השלחן.
(ב) חלת חוץ לארץ ניתנת לכל כהן שירצה, ואפילו לעם הארץ שאין משמרה בטהרה. אבל חלת ארץ ישראל אינו ניתן אלא לכהן תלמיד חכם.

י. האם יש להוכיח מהא דלא אסרו לאכול חלת חוץ לארץ עם הזר על השלחן, לענין בשר עוף בחלב אי הוה דאורייתא או לא, אליבא דתנא דמתניתין דאסר להעלותו על השלחן עם גבינה?

לרב יוסף: מוכח מזה דתנא דמתניתין סבירא ליה דבשר עוף בחלב אסור מדאורייתא. דאם אינו אסור אלא מדרבנן, הרי כמו שלא אסרו לאכול עם הזר על השלחן בחלת חוץ לארץ, דכיון שאין איסור אכילתו לזרים אלא מדרבנן לא גזרו על העלאה דהוה גזירה לגזירה, כמו כן אין לגזור על העלאת בשר עוף עם גבינה דאינו אסור אלא מדרבנן, אלא על כרחך סבירא ליה דאורייתא הוא.

לאביי: כיון דלא אשמעינן כן אלא בחלת חוצה לארץ הנמצא בחוץ לארץ, יש לדחות שאין הטעם משום זה לבד דהוה דרבנן, אלא הטעם הוא משום דלא שכיח כאן חלה מדאורייתא, ולא שייך כלל לגזור משום זה. אבל במשנתנו, אף אם נאמר דבשר עוף בחלב אינו אסור אלא מדרבנן, אף על גב דלא איבעי לן למיגזר העלאתו אטו אכילתו, יש לגזור העלאת עוף עם גבינה אטו העלאת ואכילת בשר בהמה עם גבינה שאסור מדאורייתא.

יא. האם אסור מדאורייתא להעלות בשר בחלב בכלי שני רותח?

לא אסרה תורה רק דרך בישול, וכלי שני אינו מבשל.

יב. לרב יוסף דלא אסרינן העלאה אטו אכילה רק באיסורא דאורייתא, – דאם לא כן הוה גזירה לגזירה, למה אסרו העלאה דבשר בחלב על השלחן כלל, הרי צונן בצונן הוא וליכא איסור דאורייתא אלא כשהוא דרך בישול?

יש לחשוש שמא יעלה בשר וגבינה באילפס ראשון דהוה ליה בישול, ואסור מדאורייתא.

קנין תורה גליון

יג. האם מותר להעלות בשר עוף עם גבינה על השלחן, או לאכול בשר עוף עם גבינה; לבית שמאי, ולבית הלל?

לבית שמאי: מותר להעלותו עם הגבינה על השלחן, ואינו נאכל עם הגבינה.
לבית הלל: אסור אפילו להעלותו על שלחן עם הגבינה, וכל שכן שאינו נאכל עמו.

יד. באיזה שלחן אמרו דאסור להעלות בשר עם גבינה, ולמה?

רק בשולחן שאוכל עליו. שכן בשלחן זו ממשמים בידים בזמן הסעודה, וחיישינן שמא יבא להניחם אחד על השני.
אבל בשולחן שסודר עליו את התבשיל, נותן זה בצד זה [כשאינם נוגעים זה בזה], ואינו חושש.

יז. למה אין לומר דרבי יוסי שםסוי' זהו מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל' מוסיף דנחלקו אף לענין אכילה?

דהא תנן להדיא במס' עדיות, דלרבי יוסי נחלקו רק לענין העלאה אבל לענין אכילה מודו בית שמאי דאסור.

יז. למסקנא מה מוסיף רבי יוסי על דברי התנא קמא?

אינו מוסיף, אלא קמשמע לן תנא דמשנתינו דתנא קמא היינו רבי יוסי. והתנא שכח ולא הזכיר שמו בתחילה, וחזר והזכיר שמו. דאמרו חכמים שכל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם, דכתיב ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי.

יז. באיזה אופן פירש 'אגרא' הברייתא, דעוף וגבינה נאכלין דרך הפקר, שאינו נזהר בהן?

שנאכל בלא נטילת ידים ובלא קינוח הפה ביניהם. [אבל לאכילת בשר בהמה בעי קינוח אחר אכילת גבינה, שלא יהא נדבק כלום בחניכיו].

יח. האך ביאר רב יצחק בריה דרב משרשיא הנהגתו שאכל גבינה ואחר כך בשר בהמה בלא נטילת ידים באמצע?

דהא דצריך נטילת ידים היינו בלילה, אבל ביום כשרואין שהידים ריקניות ואין דבוק בהם כלום, אין צריך נטילת ידים.

דף ק"ה ע"א

יט. תניא "בית שמאי אומרים מקנח וּבֵין אכילת גבינה לבשר", ובית הלל אומרים מדיח", למה אין לפרש דלבית שמאי מקנח פיו ואין צריך הדחה, ולבית הלל צריך הדחה ולא סגי בקינוח?

דהא אמר רבי זירא, אין קינוח פה [להכשיר לאכול בשר אחר גבינה] אלא על ידי אכילת פת. ולפי זה היינו בבית שמאי, דסבירא להו דצריך קינוח. דהרי לבית הלל אינו צריך קינוח ולא מהני קינוח, אלא הדחה.

כ. ולמה אין לפרש דלבית שמאי צריך קינוח ולא הדחה, ולבית הלל צריך שניהם?

דאם כן הוי ליה מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל, ולמה לא נשנה במס' עדיות בין כל קולי בית שמאי וחומרי בית הלל שנמנו שם.

כא. למסקנא, מהו שיטת בית שמאי ושיטת בית הלל?

לבית שמאי מקנח והוא הדין למדיח - דבעינן שניהם. וגם בית הלל אמרו מדיח והוא הדין למקנח - דצריך שניהם. ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי.

קנין תורה גליון

כב. אליבא דרבי זירא שאמר אין קינוח הפה אלא בפת, באיזה פת הוה קינוח, ולמה?

- (א) פת של חיטין ולא פת שעורים. מפני ששעורים מתפרר בתוך הפה ואינו נקשר יחד כשלועסו, ואינו מקנח.
(ב) פת קר. אבל פת חם נעשה רך ונדבק בחיך.
(ג) פת רך ולא קשה. דכשהוא קשה יותר מדאי, מתפרר בתוך הפה כשל שעורים.

כג. להלכה, באיזה ג' דברים לא הוי קינוח, ולמה?

- (א) קמח, (ב) תמרים, (ג) ירקות - שאלו הם רכין ביותר ואינם מקנחים.

כד. האם צריך שהייה לאלו; אוכל בשר ואחר כך גבינה, אוכל גבינה ואחר כך בשר?

בשר ואחר כך גבינה: צריך שהייה. גבינה ואחר כך בשר, אין צריך שהייה.

כה. מהיכן הביאו ראיה שבשר הנשאר בין חשינים, חשיב בשר שלא לאכול גבינה עמו עד שיטלנו?

מן הפסוק הבשר עודנו בין שיניהם אלמא מיקרי בשר.

כו. מה היה מנהגם של אביו של מר עוקבא, ומר עוקבא בזמן שהייה בין אכילת בשר ואחר כך גבינה?

אביו של מר עוקבא: שהה מעת לעת. מר עוקבא: שהה לסעודה אחרת.

כז. מהו המעלה של החולך בכל יום לראות נכסיו?

אמר שמואל, מי שבודק נכסיו בכל יום, מוצא סלע, מפני שמתקנם בכל הצריך.

כח. מה אמר אביו לאריסו שהיה גונב משאוי של עצים, ואמר לו האריס שהוא מוליכו לביתו של אביו?

כבר קדמוך רבנן - שאמרו שיהא אדם רואה נכסיו בכל יום ויראה מה יעשה.

כט. איזה ריוח היה לרב אסי כשהלך לבדוק נכסיו?

שפעם עבר וראה שהמים יוצאין חוץ לגדותיהן דרך פתח שבשפת האמה, ובאין לשטוף פירותיו. נטל בגדו וכרכו סביב שפת האמה, והרים קול וצווח, ובאו אנשים ועזרוהו לסתום המים כראוי.

ל. האם דברים אלו הם חובה, מצוה או רשות; (א) מים ראשונים, (ב) מים אחרונים, (ג) מים אמצעיים בין תבשיל לתבשיל בעלמא, (ד) מים אמצעיים בין תבשיל לגבינה?

- (א) מים ראשונים: מצוה. (ב) מים אחרונים: חובה [עדיף ממצוה]. (ג) מים אמצעיים בין תבשיל לתבשיל בעלמא: רשות.
(ד) מים אמצעיים בין תבשיל לגבינה: חובה.

לא. תני "מים ראשונים ואחרונים חובה אמצעיים רשות" הרי דגם מים ראשונים 'חובה'?

משום דנקט אמצעיים בהדיהו דהוא רשות, קרי לראשונים חובה, דאף על פי שאינן אלא מצוה חשובות הן אצל הרשות לקרותם חובה.

קנין תורה גליון

ל.ב. האם ניטלין מים אחרונים; (א) לתוך כלי, (ב) על גבי קרקע, (ג) על גבי שפאי עצים וקסמין תחתיהן?

(א) לתוך כלי: ניטלין.

(ב) על גבי קרקע: אין ניטלין.

(ג) שפאי עצים וקסמין תחתיהן: מחלוקת, [ללישנא דאמרי 'אין נוטלים אלא בכלי' אין נוטלים על שפאי עצים דהני לאו כלי הוא, ללישנא דאמרי 'אין נוטלין על גבי קרקע' שפיר דמי דלא הוה על גבי קרקע].

דף ק"ה ע"ב

ל.ג. האם נוטלין מים ראשונים ומים אחרונים במים אלו, ולמה; (א) צונן, (ב) חמין שאין היר סולדת בהן, (ג) חמין שהיר סולדת בהן?

(א) צונן: כולן ניטלין.

(ב) חמין שאין היר סולדת בהן: מים ראשונים, ניטלין, [לברייתא דכאן. ולהלן דף ק"ו. יתבאר דלחזקיה אף ראשונים אין ניטלין בחמי האור, ע"י שאלה נ"ב]. מים אחרונים; ללישנא קמא דרב יצחק בר יוסף בשם רבי ינאי, אין נוטלין מהם, מפני שמפעפיעין את הידים ואין מעבירין את הזוהמא. ללישנא בתרא, נוטלין מהם.

(ג) חמין שהיר סולדת בהן: מים ראשונים; ללישנא קמא דרב יצחק בר יוסף בשם רבי ינאי, אין נוטלין מהם [שהרי בטלו ונשתנו מתורת מים]. ללישנא בתרא, נוטלין מהם. מים אחרונים; אין נוטלין מהם, מפני שמפעפיעין את הידים ואין מעבירין את הזוהמא.

ל.ד. למה הוה מים אחרונים חובבה?

משום 'מלח סדומית' שמסמא את העינים. וכיון דאמרו חכמים על כל אכילתך אכול מלח, צריך לחשש שמא יגע במלח סדומית ושוב יתן ידו על עינו ומסמא להו, ולפיכך צריך לנטלן.

ל.ה. מהו שיעור מלח סדומית שנמצא בתוך מלח?

פירור אחד בתוך כור של מלח.

ל.ו. מי שמרד מלח, האם צריך ליטול ידיו?

כל שכן שהוא צריך ליטול ידיו.

ל.ז. "אין נוטלין מים אחרונים על הקרקע", מה הטעם דסבר אביי מתחלה, ומה אמר לו רבה?

אביי סבר: משום שריחן מסריח ונראות מאוסות.

אמר לו רבה: משום דשורה רוח רעה עליהם.

ל.ח. "כשארם שותה אין לוקחין כלום מלפניו", מה הטעם דסבר אביי מתחלה, ומה אמר לו רבה?

אביי סבר: משום קלקלה דשמא יכעוס השותה, שחפץ באותו דבר הניטל, וכי יכעוס יסתכן ויחנק.

אמר לו רבה: משום שקשה לרוח צרדא [רוח שטות].

ל.ט. באיזה ג' תנאים הוא שאין לוקחין דבר מלפני השותה?

(א) כשנוטל ואינו מחזירו. (ב) כשמוציאו חוץ לארבע אמות של שולחן. (ג) דבר הצריך לסעודה - ומר בר רב אשי קפיד אפילו על מכתשת של תבלין דגם זה מיקרי דבר הצריך לסעודה.

קנין תורה גליון

מ. "מכבדין פירורי אוכלין מן הבית", מה הטעם דסבר אביי מתחלה, ומה אמר לו רבה?

אביי סבר: כדי לנקר הבית נקיון.
אמר לו רבה: משום דקשה לעניות.

מא. למה קשה שתיית קצף שעל המשקה, נפיחתה, דחייתה לצדדין? ובאיזה אופן יתקנה שלא ישתה הקצף?

השותה: קשה הוא לרירין הבאין מן החוטים.
המנפחה: קשה לראש.
הדוחה אתה בידו לצדדין: קשה לעניות.
ותקנתו: שישקענו בתוך המשקה עד שיכלה מאליו.

מב. מהו הרפואה למי ששתה: קצף של יין, קצף של שכר, וקצף של מים?

קצף של יין: ישתה שכר. קצף של שכר: ישתה מים. קצף של מים: אין לו תקנה □ והיינו דאמרי אינשי בתר עניא אולי עניותא.

מג. "אין מוציאין שום או כרישין מאגודה שאוגדין מוכרי ירק לאוכלו", מה הטעם דסבר אביי מתחלה, ומה אמר לו רבה?

אביי סבר: משום דנראה כרעבתנות שאין יכול להמתין עד שיתירנו.
אמר לו רבה: משום דקשה לכשפים, שהרואה אותו יכול לעשות לו כשפים, והנשמר ממנו אין כשפים נוחין לחול עליו.

מד. האין התירו רב חסדא ורבה בר רב הונא הספינה שאסרתה המטרוניתא בכשפיה?

אמרה מילתה ואסרתה, אמרו אינהו מילתא שריוה - וברש"י כאן מפרש דהיינו דגם הם היו בקיאים בהכשפים ועושין כדי להציל עצמם מן המכשול, ויש אומרים שהתירו הספינה על ידי אמירת השם, אבל מסיק עלה רש"י דלא מוכחא מילתא.

מה. איזה ג' דברים אין לעשות, ועל ידי זה לא ישלוט עליו כשפים?

(א) אין לקנח בחרס בבית הכסא, (ב) אין להרוג כינה במלבוש, (ג) אין ליטול שום מן האגודה של ירקות.

מו. "אין אוכלין ירק שנפל על השלחן", מה הטעם דסבר אביי מתחלה, ומה אמר לו רבה?

אביי סבר: משום דנמאסת.
אמר לו רבה: משום דקשה לריח הפה.

מו. "אין יושבין תחת צינור המקלח מים מן הגג", מה הטעם דסבר אביי מתחלה, ומה אמר לו רבה?

אביי סבר: משום שמא ירדו עליו מים מאוסין המקלחים מתשמיש המשתמשין על הגג, והן באין לצינור.
אמר לו רבה: משום דשכיח שם מוזיקין.

מז. למה לקח הרבה זמן להמזיק לשלם לנושאי המשאות החבית של יין ששבר?

משום דכל דבר הצרור או חתום או מדוד או ספור, אין להם רשות ליטול ממנו, ולכן נשתהה הזמן עד שמצא מעות של הפקר כדי לשלם.

קנין תורה

דף ק"ו ע"א

מז. איזה דבר ראה חשד שהיה משמש בבית רב פפא, ואמר דאילו ידע שהם עושים כן לא היה צריך להמתין להביא מים שלא שתו מהם מזיקין?

ראה ששפכו קצת מים מפני הכד לארץ.

נ. באיזה דבר האסור באכילה נכשל אחד שלא היה נזהר במים ראשונים; לרב דימי, ולרבי? ואיזה מהם חמור יותר, ולמה? לרב דימי, האכילתו בשר חזיר, לרבי האכילתו בשר נבלה. חזיר חמור יותר משום דיש בה שני איסורים, שהרי הוא גם נבילה.

נא. מה עשה האכסנאי לאשתו כשראה שהחזירה הכסף שהפקידו אצלו; לרב דימי, ולרבי? ומהו הסימן לזכור מי אמר מה? לרב דימי, גירשה. לרבי, הרגה.

הסימן לזכור: 'בא רב דימי, הוציאה, בא רבין, הרגה'. דהיינו כאילו שניהם נעשו בה; גירושין והריגה, ושוב אין מקום לטעות דודאי אין להחליף ולומר הראשון הרגה והשני הוציאה. והם היו יודעין דרב דימי בא מארץ ישראל לפני שבא רבין.

נב. האם נוטלין לידים מים ראשונים במים שהוחמו באש, ובחמי טבריה; לחזקה, לרבי יוחנן?

מים שהוחמו באש: לחזקה: אין נוטלים מהן לידים במים ראשונים [והיינו אפילו בחמין שאין היד סולדת בהן, וחולק על ברייתא דלעיל שהתיר ליטול מים ראשונים בחמין, עי' שינון בהערה]. לרבי יוחנן: נוטלין מהם לידים.

חמי טבריה: לכולי עלמא אינו נוטלין, דלא תיקנו רבנן בחמין. ואינו דומה לחמי האור דמותר לרבי יוחנן, שמים אלו לא היה להן שעת הכושר.

נג. האם מותר לטבול ידיים בחמי טבריה באופנים אלו; (א) כשהמים במקום חיבורן, (ב) כשעשה חריץ והמים פונים לשם ואין שם שיעור מקוה אבל מחוברין הם למקוה?

(א) כשהמים במקום חיבורן: לכולי עלמא יכול להטביל בהן ידיו, כיון דשם טבילה עליהם ככל מעיינות ומקוואות. (ב) כשעשה חריץ קצר והמים פונים שם ואין שם שיעור מקוה אלא שהם מחוברין למקוה: לרבי יוחנן אין טבלין בהם, משום דגזרו שמא יבא ליטול מהם בכלי. לחזקה, לא גזרו כן.

נד. מים שנפסלו משתיית בהמה, האם כשרים; (א) לנטילת ידיים, (ב) לטבול בהם ידיים במקוה שבקרקע, (ג) לטבול בהם ידיים בחריץ המחובר למקוה?

(א) כשהם בכלים: פסולים לנטילה [דלא תיקנו רבנן נטילה אלא בראויין לשתיית בהמה]. (ב) לטבול בהם כשהמים בקרקע: לכולי עלמא כשרים לטבילה. (ג) לטבול ידיים בחריץ המחובר למקוה: לתנא קמא, כשרין להטביל ידיו דהא מקוה נינהו. לרבי שמעון בן אלעזר, אין נוטלין להם משום גזירה שמא יבא ליטול מהם בכלי.

נה. מה הן השני טעמים לנטילת ידיים לחולין?

(א) מפני סרך תרומה. דהא ידיים שניות פוסלות את התרומה, אבל חולין לא מהני בהו שני. ומפני סרך תרומה - כדי שירגילו אוכלי תרומה ליטול ידיהם, תיקנו נטילה אף לחולין. (ב) משום מצוה. ונחלקו אמוראי מהו המצוה: (א) לאביי, משום 'מצוה לשמוע דברי חכמים' שתקנוה. [ועי' שינון בהערה]. (ב) לרבא, סמכוהו על דאורייתא.

קנין תורה גליון

נז. האיך דרשינן מהא דכתיב 'וכל אשר יגע בו הזב וידיו לא שטף במים', סמך נטילת ידים מן התורה?

דהא כתיב וידיו לא שטף במים משמע הא אם שטף במים את ידיו, טהור מנגיעתו בזב, ולכאורה קשה דהא צריך טבילה. אלא על כרחך הכי קאמר, הנוגע בזב טמא, וכן מי שאינו שוטף את ידיו במים, טמא.

נח. האם נכון ליטול ידים לפירות?

לרבא, כיון דאינו אלא משום נקיות, לא חובה ולא מצוה איכא, אלא רשות. לרב נחמן: אפילו רשות לא הוה, שהנוטל ידיו לפירות אינו אלא מגסי הרוח, ואסור לנהוג עצמו בגסות הרוח.

נח. איזה ג' דינים נלמדו מהא דרבי אמי ורבי אסי שכשהובא לפנייהם סל מלא פירות, אכלו ממנו בלא נטילת ידים, ולא נתנו לרבה בר בר חנה מן הפירות, וברכו עליהם לאחריהם כל אחד בפני עצמו?

(א) אין נטילת ידים לפירות. (ב) מדלא נתנו לרבה גם כן לאכול ולא חשו לצרפו עמהם לזימון, שמע מינה דאין מזמנין על הפירות. (ג) מדברכו כל אחד לחודיה לאחריהם ולא יצא האחד בברכת חבירו, שמע מינה דאפילו בפת] שנים שאכלו מצוה ליחלק הואיל ואין כאן שלשה.

נמ. באיזה אופן אמרינן דאף בשנים שאכלו, אחד מברך והשני יוצא בברכתו?

כשאחד תלמיד חכם ואחד בור שאינו יודע לברך. שהתלמיד חכם מברך, והבור יוצא בברכתו.

דף ק"ו ע"ב

ס. עד איזה מקום על היר צריך נטילה; (א) לחולין, (ב) לתרומה, (ג) ולקידוש ידים ורגלים מן הכיור?

(א) לחולין: לתנא דברייתא ולרב ורב ששת, עד הפרק השני שבאמצע אצבעות. לשמואל, עד פרק השלישי [סוף אצבעות בגב היד].

(ב) לתרומה: לתנא דברייתא ולרב, עד פרק השלישי בגב היד. לרב ששת עד פרק השני.

(ג) קידוש ידים ורגלים מן הכיור במקדש: עד הפרק העליון - מקום חבור היד והזרוע.

סא. למה הוה אמינא דאין להוכיח מרבי אמי שהורה דבין לחולין בין תרומה צריך נטילה עד פרק השלישי דהלכה כשמואל? ולמה באמת אין אומרים כן?

דהוה אמינא שרק רבי אמי אמר כן משום דהיה כהן ורגיל בתרומה, ולפיכך החמיר על עצמו להרגיל אף בחולין כן כדי שיהא רגיל בה.

ונדחה: דהא רבי מיישא בר בריה דרבי יהושע בן לוי היה לוי ואינו אוכל תרומה, וגם הוא אמר דבין חולין ובין תרומה צריך נטילה עד פרק השלישי.

דף ק"ז ע"א

סב. באיזה אופן יכול ליטול ידיו בשחרית, ולא יחא צריך נטילת ידים לפת? והאם מותר לעשות כן לכתחלה או רק בשעת הדחק?

נוטל את שתי ידיו שחרית, ומתנה עליהן שתהיינה ראויות בכך לאכילת פת כל היום כולו. ובאופן שיהא נוהר שלא לטנפם ושלא לטמאם.

לרב, וללישנא בתרא אליבא דרבי אבינא, מותר לכתחלה.

ללישנא קמא אליבא דרבי אבינא, לא הותר לעשות כן רק בשעת הדחק, כגון במקום דאין מצויין מים.

קנין תורה גליון

סג. צינור ששופכין לו מים מן היאור בדלי והוא מוליך מים לשדות, האם מהני למים הראשונים באופנים אלו, ולמה; (א) לתת ידיו לתוך הצינור ויקלחו המים עליהם, (ב) לקרב ידיו למקום שהדולה שופך, (ג) כשיש נקב בדלי בשיעור 'כונס משקה' שמים מקלח שם מאחוריו לתוך היאור?

(א) לתת ידיו לתוך הצינור ויקלחו המים עליהם: לא מהני, דלאו מכח גברא אתו - שכבר עבר כח השופך והן מקלחין מאליהם - ואין כאן לא נטילה כיון דלאו מכח גברא הוא. וגם טבילה אין כאן, משום דאין כאן שיעור מקוה.
(ב) לקרב ידיו למקום שהדולה שופך: מהני, כיון דהמים מקלחין מכח השפיכה לתוך ידיו.
(ג) כשיש נקב בדלי בשיעור 'כונס משקה': מותר לתת ידיו בהצינור [אף רחוק משפיכת הדולה] שיקלחו המים, כיון דבשעה ששופך מים מן הדלי דרך פיו לתוך הצינור, הוא מקלח מים לאחוריו דרך הנקב לתוך היאור. נמצא שהמים שתוך הצינור מחוברים למימי היאור.

סד. מהו שיעור 'עירוב מקואות' לחבר שני מקואות? ולמה הכא אין צריך שיעור זה אלא די ב'כונס משקה' (רש"י)
בדרך כלל כדי לערב שני מקואות צריך נקב בשיעור שפופרת הנוד. אבל הכא דלאו טבילה גמורה היא, דיה בחבור זה של כונס משקה.

סה. מהו שיעור נקב לבטל תורת כלי לענין נטילת ידים?

כלי שניקב בכונס משקה, לאו כלי הוא, ואין נוטלין ממנו לידים.

סו. אמר רבא, 'כלי שאין בו רביעית מים אין נוטלין ממנו לידים', והא אמר רבא 'כלי שאין מחזיק רביעית אין נוטלין ממנו לידים', ומשמע דאם הוא מחזיק רביעית אף על גב דאין בו רביעית מים, נוטלין ממנו לידים?

כדי ליטול ידים לאדם אחד, צריך שיהא בה רביעית מים מתחלה. אבל בשני אנשים, אם היה בה רביעית מתחילה, נטל הראשון ידיו, יכול השני ליטול ידיו במים הנשאר אף שעכשיו אין בו רביעית, משום דמשיירי טהרה אתו.

סז. האם מותר ליטול ידים בכלים אלו, ובאיזה אופן; (א) מגופת חבית, (ב) נודות של עור הנקראים 'חמת' ו'כפישח', (ג) שק וקופה?

(א) מגופת חבית: מותר ליטול ממנו ידיו באופן שחקקה לקבל רביעית, ואף על גב דמעיקרא לא נעשית להשתמש בתוכו ואין חללה עשוי לתוכו.
(ב) נודות של עור 'חמת' ו'כפישח': אם תיקנן שיכולים לעמוד בפני עצמן, נוטלין מהם לידים.
(ג) שק וקופה: כיון שאין מלאכתן למים דרובן אין מקבלין מים, אף על פי שתיקנן שיהא מקבלים מים, מכל מקום אין נוטלין מהם לידים.

סח. מה הם צדדי הספק בגמ' במי שלא נטל ידיו האם מותר לו לפרוש מפה על ידיו ולאכול?

האם כיון שלא יגעו ידיו באוכלין כיון שמכוסים במפה, מותר לו לאכול בלא נטילה. או חיישינן דלמא מכל מקום יגע בפת.

סט. באיזה ג' דברים הקיל רבי צדוק כשאכל אוכל פחות מכביצה?

(א) היה נוטלו במפה ואוכלו ולא היה נוטל ידיו, (ב) לא היה מצריכו סוכה, (ג) לא בירך ברכת המזון.

קנין תורה גליון

ע. אם יש להוכיח מזה דאם היה בה כביצה, לא היה אוכלו בלא נטילת ידים אף על ידי מפח?

לא. דיש לומר שלעולם היה מועיל מפח שלא יצטרך נטילת ידים אף בכביצה, אלא דאם היה בה כביצה היה צריך לאכול בסוכה, ולברך אחריו ברכת המזון.

דף ק"ז ע"ב

עא. האיד ביאר רב הנהגתו שאכל במפה על ידו?

שאיסטניס היה, ואף על פי שנטל ידיו אי אפשר לו לאכול בידיו.

עב. האיד אכלו רבי אמי ורבי אסי על ידי מפה בלא נטילה, הרי מבואר מדברי רב דמי שלא נטל ידיו אסור לאכול אף על ידי מפח?

שהתירו מפח לאוכלי תרומה משום דהכהנים זריזין הן ולא נגעו. ולא התירו מפח לאוכלי חוליהם בטהרה, לפי שאינם למודין להשמר כמו כהנים. ורבי אמי ורבי אסי דכהנים הוו, היה מותר להם לאכול על ידי מפה בלא נטילה.

עג. האיד מתפרש הא דאמר רב הונא 'אי לאו שרבי המנונא את, לא הייתי מאכילך בלא נטילה'; על צד שהאוכל מחמת מאכיל אינו צריך נטילה, ועל הצד שצריך נטילה?

על צד דאין צריך נטילה: דמותר לו להאכיל לרב המנונא בלא נטילת ידים, כיון שהוא חכם וזהיר שלא יגע באוכל. [ובאמת מותר לכל אדם, אלא לפי שרבי הונא היה תלמיד חכם אינו מן הראוי שיאכיל למי שיוודע בודאי שלא יגע בו; עי' שינון בהערה].

על צד דצריך נטילה: דאי לאו דרב המנונא אתה דהוה זריז ויודע אני כך שבודאי נטלת ידיך, לא הייתי מאכילך.

עד. האם יש להוכיח מהא דאמר רב הונא 'אדם פרוסה לתוך פיו של שמש, אלא אם כן יודע בו שנטל ידיו, דאוכל מחמת מאכיל צריך נטילה, ולמה?

לא. דיש לומר שאני שמש שהוא טרוד לשמש את המסובין, ושוכח שלא נטל ונוגע באוכלין שיאכל. אבל שאר בני אדם לעולם מותר להאכילם אף אם לא נטלו ידיהם.

עה. אם חוששין שלא ליתן לפיו של השמש שמוא טריר ושכח ויגע בפת בלא נטילה, הא השמש נוגע בכל הסעודה? (רש"י)

לא איכפת לן, שלא הצריכו נטילה לנוגעין אלא לאוכלין.

עו. האם צריך השמש לברך, ולמה; על על כוס וכוס, ועל כל פרוסה ופרוסה?

על כל כוס וכוס: צריך לברך. לפי שאין קבע לשתייתו, שאינו יודע אם יתנו לו עוד, הלכך הסיח דעתו מן השתייה.
על כל פרוסה ופרוסה: כשיש אדם חשוב בסעודה, ובטוח השמש שיתן לו לחם כל הצורך, אין צריך לברך על כל פרוסה. ובדליכא אדם חשוב, צריך השמש לברך לפי שמסיח דעתו.

קנין תורה גליון

עז. למה אסור לאחד מן האורחים ליתן פרוסה לשמש; כשהכוס ביד הבעל הבית, וכשהכוס ביד השמש?

כשהכוס ביד בעל הבית: דכשהוא שותה יש חשש שמא יכעוס וחונק. ואף בלא הטעם של כעס נמי אסור, מתוך שבעל הבית חש שלא יכלה הלחם לאורחים הוא מביט ומציץ במה שזה נותן, והכוס נשפך מידו.
כשהכוס ביד השמש: משום חשש שמא ישפכנו בעל הבית.

עח. האם מותר לאשה להדיח ידה אחת במים ביום הכפורים, כדי ליתן פת לבנה הקטן?

מותר. דאף על פי שיום הכיפורים אסור ברחיצה, התירו לאשה להדיח ידה אחת כדי ליגע בפת.

עט. מה גזרו על שמאי חזקן כשאפילו ידו אחת לא רצה להדיח כדי ליתן פת לתינוק ביום הכיפורים, והיה מונע מלהאכילו?

גזרו עליו שיאכיל בשתי ידיו.

פ. למה אין להוכיח מינייה שהמאכיל צריך ליטול ידיו, אף שאינו אוכל ממנו?

דהא דהיה צריך נטילה הוא משום הרוח רעה ששורה על ידים כיון שלא נטלו בשחרית. אבל אם נטל ידיו שחרית ולא נזהר בהן ובא להאכיל את חברו, אולי אין צריך נטילה.

פא. מהיכן פשטו למסקנא, שהמאכיל אין צריך נטילה?

דאבוה דשמואל מצא שמואל כשהוא בוכה. שאלו אביו, למה אתה בוכה. אמר לו שמואל, משום שהאכלתי את בנו של רבי ולא רחצתי ידי, והכני רבי על כך. שאל ממנו אביו, ולמה באמת לא נטלת ידיך. אמר לו שמואל, וכי אם הוא אוכל פת אני צריך לרחוץ ידיים. אמר לו אביו, לא די שרבך אינו בקי בהלכות נטילה שהמאכיל אין צריך ליטול, אלא הוא עוד מכה אותך.

פב. להלכה, האם צריך נטילה; האוכל מחמת מאכיל, והמאכיל שאינו אוכל?

האוכל מחמת מאכיל: צריך נטילת ידיים. המאכיל: אינו צריך נטילת ידיים.

פג. למה אסור לצרור בשר וגבינה במטפחת אחת כשהם נוגעין זה בזה, אף שהוא צונן בצונן ואין בולעים זה מזה?

דמכל מקום צריך הדחה [וחששו שמא יאכלנו בלא הדחה; עי' בשינון בהערה].

פד. האם מותר לשני אכסנאין לאכול על שלחן אחד זה בשר וזה גבינה; כשמכירין זה את זה, וכשאין מכירין?

כשמכירין זה את זה: אסור.

כשאין מכירין זה את זה: מותר.

קנין תורה גליון

פ.ה. האיך פירשו הא דאמרו שלא אסרו להעלות בשר עם הגבינה על השולחן אלא ב'תפיסה אחת', הא בתפיסה אחת אסור אף כשאין מעלים אותם על השלחן?

דלא אסרו להעלות שניהם על השלחן אלא כשהם בעין תפיסה אחת - שמכירין זה את זה ואין הפסק ניכר ביניהם.

פ.ו. למה אסרו לשני אחין ומקפידין זה על זה לאכול זה בשר וזה גבינה על שלחן אחד, אף דליכא חשש שיאכלו זה מזה?

דאם יהא מותר להם, יאמרו כל אחים אסורים, ואחים אלו מותרים.

פ.ז. למה אסרו לעשות סריקין המצויירין לפסח? ולמה אסרוה אף לנחתום 'בייתוס' אף שלא שייך בו חשש זה?

מפני שהאשה שוהה עליהן ומחמצתן.

ואסרו אף לנחתום 'בייתוס': אף שהיה לו דפוס אחד מצוייר, והיה מושיב לתוכו את הסריק והוא מצוייר מיד ואין צריך שהייה. דאמרו לו חכמים, 'אם כן יאמרו כל הסריקין אסורין, וסריקי בייתוס מותרין'.

דף ק"ח ע"א

פ.ח. ולמה התירו למי שאין לו אלא חלוק אחד לכבסו בחולו של מועד, ולא חששו שיאמרו דלכולי עלמא אסור לכבס בחול המועד, ולא אתו אדם מותר?

דכיבוס בחול המועד שאני, שאיזורו מוכיח עליו. שהרי האיזור הוא תמיד קבוע בחלוקו, ואדם שיש לו יותר מחלוק אחד כשהוא פושט חלוקו ולובש חלוק אחר, נוטל האיזור מזה וקובעו בזה. אולם זה שאין לו חלוק אחר, מכבסו עם איזורו. והרואה כשהוא מכבסו ואיזורו עמו, יודע שאין לו חלוק אחר, ולכך התירוהו חכמים.

פ.ט. מה הדין בטיפת חלב שנפלה בתוך הקדירה; כשנפל על אחת מן החתיכות [שחזין לרוטב], כשלא הגיס את הקדירה מיד, כשהגיס את הקדירה מיד?

אם לא הגיס את הקדירה: לא נחלק טעם הטיפה אלא לאותה חתיכה. ולכן אם יש באותה חתיכה בנותן טעם, כלומר שאין באותה חתיכה לבדה ששים לבטל הטיפה, מיד נאסרת החתיכה.
וכשהגיס את הקדירה מיד: כיון דהשתא מיד נתערבה הטיפה בכולן, אין כח בטיפה לאסור כולן, אלא אם כן יש בנותן טעם בכל הקדרה.

צ. מהיכן למד אביי, ד'טעמו ולא ממשו אסור מדאורייתא?

דגמרינן מבשר בחלב דאסריה רחמנא באכילה, ואף על גב דכי מסלק זה מתוך זה לאחר בשולו אין כאן אלא הטעם, ומיניה גמרינן לכל איסורין במה מצינו.

צ.א. מה הסברא לומר דאי אפשר ללמוד 'טעמו ולא ממשו' בשאר איסורים מבשר בחלב?

משום דבשר בחלב חידוש הוא מחמת שני דברים; (א) דשניהם מין היתר זה לבדו וזה לבדו, וכשנתערבו נאסרים, (ב) שדרך בשול נאסרו אפילו בלא אכילה, הילכך לא גמרינן חומרא מינייהו.

קנין תורה גליון

צב. ומה היה הוכחת אביי דאין לומר בשר בחלב חידוש הוא ומחידוש לא גמרינן?

דאם כן אמאי קתני במשנתנו דלא נאסר אלא אם כן נותן טעם. אי בשר בחלב חידוש הוא אף בלא נותן טעם נמי יהא אסור, דהא חדושה חדיש ביה רחמנא ואפילו כל שהוא יהא אסור, דהא בשר בחלב הוא.

צג. והאיך יש לבאר הא דבשר בחלב לאו חידוש הוא? (רש"י)

משום דמצינו כן בכלאי הכרם הני שני הדברים המיוחדים דמצינו אצל בשר וחלב; (א) כל אחד לבד מותר הוא, וכאשר נצטרף יחד נאסרו. (ב) גם זריעת כלאי הכרם אסור, אפילו כשאנו אוכלו.

צד. האיך דחה רבא, דבאמת בשר וחלב חידוש הוא, ומכל מקום אינו אסור אלא אם כן יש בה נותן טעם?

דבגופיה גלי קרא דבעינן טעמא. מדלא אסרתו תורה אלא דרך בשול, שאסר הבשר המתבשל בחלב, ואין לך כגון זו שלא יתן טעם.

צה. מה חידוש רב בחא דתנן במתניתין שאם יש בנותן טעם באותה חתיכה אסור?

שאין הכוונה דרך אותה חתיכה אסורה, אלא דכהאי גוונא כל הקדירה אסורה. דכיון שנתנה החלב טעם בחתיכה, חתיכה עצמה נעשית נבילה, ואוסרת כל החתיכות כולן. ואפילו יש בהן כדי לבטל החתיכה כולה נאסרות כולן, מפני שהן מינה, [וסבירא ליה כרבי יהודה דמין במינו לא בטיל].

צו. למה אמר רב שאוסרת כל החתיכות כולן 'מפני שהן מינה', הרי אמרינן דאיסור שנתערב במינו ובאינו מינה של חיתר, סלק את מינו כמי שאינו ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו, ואם כן הכא נמי נימא דהרוטב של חיתר יבטל את כל החתיכה הנאסרת?

אין הכי נמי אם היה כאן רוטב רכה דנחשב לגבי חתיכת האיסור כאינו מינו, אמרינן דשאינו מינו רבה עליו ומבטלו [אם יש בהרוטב כדי לבטל אותה חתיכה]. אבל הכא איירי כשנפל לתוך רוטב עבה - דק דק של בשר ושומן, דכוליה מין בשר הוא, ומין במין לא בטיל.

צז. מה סבירא ליה לרב בענין 'אפשר לסוחטו'? ומה ההכרח לזה?

על כרחך לא סבר רב ד'אפשר לסוחטו מותר'. דאם כן, אמאי חתיכה נעשית נבלה, הא אפשר היא ליסחט ממנה וליחלק לאחרים שלא קבלו ממנה כלום. ואם כן אין לנו לאסור עד שיתן החלב טעם בכולן. אלא על כרחך קסבר אפשר לסוחטו אסור, ומשנאסרה החתיכה שוב אין לה היתר בסחיטה. ואשמועינן דאף ההיתר שבה נעשה איסור להיות כאן שיעור גדול לאסור אחרים הרבה.

צה. 'אפשר לסוחטו' מותר או אסור?

לרב ורבי חנינא ורבי יוחנן, אפשר לסוחטו אסור. לשמואל ורבי שמעון בר רבי וריש לקיש, אפשר לסוחטו מותר.

קנין תורה גליון

צ"ט. מה הורה רב בכזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב; לענין הבשר, ולענין החלב שבתוך היורה?

הבשר: אסור, שהרי נתן החלב טעם בו.

החלב: מותר, שלא נתן הבשר טעם בו לפי ששיעורו מועט.

ק. מה הקשו על הוראת רב, מהא דסבירא ליה 'אפשר לסוחטו אסור' ולכן 'חתיכה נעשית נבילה'?

דאם כן החלב אמאי מותר. הרי חלב מעט שנבלע בבשר נעשה נבלה שהרי נאסר, וכשחזר ונפלט בשאר החלב הוה ליה מין במינו - חלב אסור בחלב היתר, ורב אית ליה מין במינו לא בטיל.

דף ק"ח ע"ב

קא. למה אין לתרץ דרב סובר דהא דכתיב 'לא תבשל גדי בחלב אמו' לא אסרה תורה אלא חגדי דחיינו בשר שיש בו טעם חלב, ולא חלב שיש בו טעם בשר?

דהא שנינו, חצי זית בשר וחצי זית חלב שבשלן זה עם זה, אמר רב דלוקה על אכילתו משום דאכל כזית איסור, ואינו לוקה על בשולו. ואם נאמר שהתורה לא אסרה אלא בשר שיש בו טעם חלב ולא חלב שיש בו טעם בשר, למד לוקה על אכילתו, הרי לא אכל חצי שיעור של איסור - חצי זית דבשר.

קב. והאיך תירצו דברי רב למסקנא?

דהא דאמר רב כזית בשר שנפל לתוך יורה של חלב, שהבשר אסור והחלב מותר, איירי כגון שנפל אותו זית בשר לתוך יורה רותחת, שכל זמן שאינו נח מרתיחתו אינו פולט מה שבולע. נמצא שהבשר לא פלט את החלב שנבלע בה עכשיו לתוך שאר החלב, ולא אסרתה.

קג. למה צריך לומר דאירי בשקדם ופילקו להבשר קודם שתנוח הקדירה מרתיחתו?

דאם לא כן סוף סוף כאשר תנוח הקדירה מרתיחתו יפלוט הבשר בליעת החלב ותאסור כל החלב.

קד. מה הקשו על הא דאמר רב, חצי זית בשר וחצי זית חלב שבשלן זה עם זה לוקה על אכילתו ואינו לוקה על בשולו?

דממא נפשך, אם הם מצטרפין, ילקה נמי על הבישול. ואם אין מצטרפין, לא ילקה אף על האכילה.

קה. והאיך תירצו דברי רב?

דלעולם לא מצטרפי לעשות איסור, אלא אם כן היה בו בתחלה כשיעור. וכי אמר רב לוקה על אכילתו, היינו כשבא מיורה גדולה, ולצדדין אמר רב למילתיה; אבל חצי זית בשר וחצי זית חלב הבא מיורה גדולה שנתבשל בה שיעור מזה ומזה ונאסרו, לוקה על אכילתו שאכל שיעור שלם איסור של שם אחד. ואין לוקה על בישולו - אם בישל כחצי זית בשר וכחצי זית חלב זה עם זה, לפי שאין מצטרפין מכלל היתרן לקרות איסור, עד שיהא בכל אחד שיעור ליעשות איסור לעצמו.

קנין תורה גליון

קו. מה סובר לוי, בחצי זית בשר וחצי זית חלב שבשלן זה עם זה, ולמה?

לוקה על אכילתו, ואף לוקה על בשולו. משום דסבירא ליה שהבשר וחלב מצטרפין לשיעור איסור.

קו. באיזה דרגא של בישול נאמר בשר בחלב?

בבישול שאחרים - עובדי כוכבים - אוכלין אותו מחמת בישולו, כלומר שנתבשל כל צרכו [עי' שינון בהערה].

ברכות לראש משביר

ידידנו הנגיד הנכבד רודף צדקה וחסד, אוהב תורה ומוקיר רבנן ותלמידיהון

מו"ה יוסף ארי' בריננער הי"ו

- נציב חודש כסלו -

לע"נ זקינו הרה"ח ר' יצחק ב"ר דוד הלוי ע"ה פיש

זכות התורה תעמוד לו להתברך בכל משאלות לבו לטובה לאורך ימים ושנים טובות - ויתקיים בו הבטחת
נביאי אמת וצדק לא ימושו מפיק ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם

בברכת התורה
הנהלת חבורת קנין תורה

ויצא	תשפ"ה	לימוד היום	חזרת אתמול	חזרת החודש
זונטאג	א' דר"ח כסלו	קד.	קג.	צד.
מאנטאג	ב' דר"ח כסלו	קד.	קד.	צד.
דינסטאג	ג' כסלו	קה.	קד.	צה.
מיטוואך	ד' כסלו	קה.	קה.	צה.
דאנערשטאג	ה' כסלו	קו.	קה.	צו.
פרייטאג	ו' כסלו	חזרה		
שבת	ז' כסלו	חזרה		
וישלח	תשפ"ה	לימוד היום	חזרת אתמול	חזרת החודש
זונטאג	ז' כסלו	קו.	קו.	צו.
מאנטאג	ח' כסלו	קו.	קו.	צו.
דינסטאג	ט' כסלו	קו.	קז.	צז.
מיטוואך	י' כסלו	קח.	קז.	צח.
דאנערשטאג	יא' כסלו	קח.	קח.	צח.
פרייטאג	יב' כסלו	חזרה		
שבת	יג' כסלו	חזרה		

זונטאג ויחי - ה' טבת

בחינה לימוד החודש: **דף קג:** (מתני') - **דף קיב:** (רב מרי בר רחל)
בחינה חזרת החודש: **דף צג:** (מתני') - **דף קג:** (סוף הפרק)

- איסור השגת גבול -

כל הזכויות ובכללן זכות צילום או העתקה אף לחלקים שמורות
לחבורת קנין תורה שע"י עמודי ציון דיבאבוב
ואין רשות לצלם או להעתיק באיזה אופן שהוא ללא רשות בכתב מהנהגות:
טל: 718-438-1188 פקס: 718-298-2044
העזרת על הגליון יתקבלו ברוצן ע"י אימיל: kinyantorah@amidezion.org